

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

1129092

EKONOMIKA VÝROBY RASTLINNÝCH PRODUKTOV
VO VYBRANOM PODNIKU

2010

Gabriela Lehocká

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU**

**EKONOMIKA VÝROBY RASTLINNÝCH PRODUKTOV VO
VYBRANOM PODNIKU**

Bakalárska práca

Študijný program:	Ekonomika podniku
Študijný odbor:	3.3.16. Ekonomika a manažment podniku
Školiace pracovisko:	Katedra ekonomiky
Školiteľ:	Viktor Porhajaš, Ing., CSc.

Nitra 2010

Gabriela Lehocká

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Gabriela Lehocká vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Ekonomiky výroby rastlinných produktov vo vybranom podniku“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 4. mája 2010

Gabriela Lehocká

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pánovi Ing. Viktorovi Porhajašovi, CSc. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

ABSTRAKT

Bakalárska práca je zameraná na preskúmanie a zhodnotenie rastlinnej výroby vybraného poľnohospodárskeho podniku – Poľnohospodárske družstvo Beša za obdobie rokov 2006 – 2008. PD Beša vzniklo v roku 1950 ako JRD (Jednotné roľnícke družstvo), patrí medzi najväčšie poľnohospodárske družstvá v okrese Levice. Z výrobnno-organizačného hľadiska je podnik rozdelený na úsek rastlinnej, živočíšnej výroby a technických služieb. Organizačná štruktúra riadenia je nemenná, podnik zamestnáva kvalifikovaných pracovníkov. Štruktúra pôdneho fondu podniku je pomerne stabilná. Podnik je primárne zameraný na pestovanie obilnín (pšenica, jačmeň a kukurica), z olejnín sa pestuje slnečnica a repka ozimná. Od roku 2008 podnik cukrovú repu vzhľadom na dlhodobú nerentabilitu plodiny nepestuje. Na podporu rastlinnej výroby podnik získava dotácie na zberové plochy plodín. Tržby z predaja komodít RV sú hlavnou časťou výnosov podniku. Rastlinná výroba dlhodobo zaznamenáva rast vlastných nákladov na tonu produkcie, ako nevyhnutný dôsledok inflácie, ktorá má dopad na ceny vstupov. Práca sleduje vývoj výsledku hospodárenia za jednotlivé komodity v sledovanom období, ekonomický výsledok rastlinnej výroby, rentabilitu pestovania plodín rastlinného pôvodu a ziskovosť – rentabilitu rastlinnej výroby. Analýza interných údajov podniku ukázala rozširovanie osevných plôch komodít, čo potvrdzuje rast produkcie. Dosiahnuté hektárové úrody závisia od mnohých faktorov, z ktorých najdôležitejším faktorom sú poveternostné vplyvy. Tieto nepriamoúmerne ovplyvňujú výšku tržieb podniku. Aj napriek rastúcim celkovým vlastným nákladom rastlinnej výroby je rastlinná výroba podniku rentabilná.

ZUSAMMENFASSUNG

Bachelorarbeit ist für die Durchforschung und die Verwertung der Pflanzenproduktion ausgewählten Landwirtschaftsbetriebs – Landwirtschaftliche Genossenschaft Beša im Zeitraum 2006 – 2008 abgezielt. Die LG ist im Jahre 1950 als Einheitliche Bauerngenossenschaft entstanden, sie gehört zu den größten landwirtschaftlichen Genossenschaften im Bezirk Levice. Nach erzeugungs-organisatorischem Kriterium ist die Firma auf Pflanzenproduktion, Viehwirtschaft und technische Dienstleistungen geteilt. Die organisatorische Struktur der Leitung ist gleichbleibend, die Firma beschäftigt qualifizierte Angestellte. Die Struktur des Bodenfonds ist relativ stabil. Der Agrarbetrieb ist primär auf Anbau der Getreidearten (Weizen, Gerste und Mais), Ölfrüchte (Sonnenblumenkern, Rübsen) orientiert. Seit dem Jahre 2008, in Betreff auf langjährige Unrentabilität, baut die Firma keine Zuckerrübe mehr an. Für die Unterstützung der Pflanzenproduktion bekommt der Betrieb Dotationen für die Saatflächen ab Staat. Die Einnahmen vom Verkauf der Pflanzencommodity darstellen Oberträge des Betriebs. Die Pflanzeproduktion registriert auf lange Zeit das Wachsen der Eigenkosten pro Tonne der Produktion als unverzichtbarer Verfolg der Inflation, die eine große Wirkung auf die Preise der Eingaben hat. Die Arbeit folgt den Verlauf des Wirtschaftsergebnises der Früchte in der beobachteten Zeit, das ökonomische Ergebnis der Pflanzenproduktion, die Zuchtrentabilität der Produkte pflanzlicher Ursprungs und die Gewinnbarkeit – Rentabilität der Pflanzenproduktion. Die Analyse der internen Angaben hat die Verbreitung der Saatflächen gezeigt, was auch das Wachsen der Produktion bestätigt. Die erzielten Hektarernten sind von mehreren Faktoren abhängig, vor allem von den Umwelteinflüssen. Diese beeinflussen indirekt proportional die Höhe der Erlöse des Betriebs. Trotz den wachsenden Gesamteigenkosten der Pflanzenproduktion, ist Pflanzenproduktion der Firma rentabel.

OBSAH

OBSAH.....	6
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK.....	7
ÚVOD.....	8
1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	
DOMA A V ZAHRANIČÍ.....	9
2. CIEĽ PRÁCE.....	18
3. METODIKA PRÁCE.....	19
4. VLASTNÁ PRÁCA	
4.1 CHARAKTERISTIKA POĽNOHOSPODÁRSKEHO PODNIKU POĽNOHOSPODÁRSKE DRUŽSTVO BEŠA.....	21
4.1.1 Organizačná štruktúra výroby Poľnohospodárskeho družstva Beša.....	21
4.1.2 Organizačná štruktúra riadenia Poľnohospodárskeho družstva Beša.....	23
5. EKONOMIKA VÝROBY RASTLINNÝCH PRODUKTOV V POĽNOHOSPODÁRSKOM DRUŽSTVE BEŠA	
5.1 Pôdny fond, zberové plochy a dosiahnuté hektárové úrody.....	26
5.2 Dotácie rastlinnej výroby.....	31
5.3 Tržby z realizácie rastlinných produktov.....	32
5.4 Náklady v rastlinnej výrobe.....	38
6. EKONOMICKÉ ZHODNOTENIE RASTLINNEJ VÝROBY POĽNOHOSPODÁRSKEHO DRUŽSTVA BEŠA	
6.1 Výsledok hospodárenia rastlinnej výroby.....	41
6.2 Rentabilita rastlinnej výroby.....	44
ZÁVER.....	46
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	48
PRÍLOHY.....	50

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

č.	číslo
EEN	ekonomická efektívnosť nákladov
FO	fyzická osoba
HDP	hrubý domáci produkt
JRK	jednoročné krmoviny
N	náklady
o. p.	orná pôda
PD	poľnohospodárske družstvo
p. p.	poľnohospodárska pôda
PV	pridružená výroba
RC	realizačná cena
RV	rastlinná výroba
SK	Slovenská koruna
SR	Slovenská republika
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
SZRB	Slovenská záručná a rozvojová banka
ŠPFPP	Štátny podporný fond pôdohospodárstva a potravinárstva
T	tržby
Tab.	tabuľka
t	tona
tis.	tisíc
V	výnosy
VH	výsledok hospodárenia
VN	vlastné náklady
VRK	viacročné krmoviny
VTAP	vedúci technickí a administratívni pracovníci
ŽV	živočíšna výroba

ÚVOD

Poľnohospodárstvo má dlhú tradíciu na území dnešného Slovenska. Ešte prednedávnom zamestnávalo väčšinu obyvateľstva a aj napriek mnohým súčasným problémom, s ktorými sa agrárny sektor pasuje, patrí poľnohospodárstvo aj dnes medzi najväčších zamestnávateľov v krajine. Poľnohospodárske subjekty majú charakter obchodných spoločností, samostatne hospodáriacich roľníkov, prevažuje však forma družstevného podnikania.

V práci som sa zamerala na Poľnohospodárske družstvo Beša. Začala som hodnotením súčasného stavu poľnohospodárstva z pohľadu viacerých ekonómov.

V ďalšej časti práci som priblížila podnikateľský subjekt, ktorý som si vybrala ako predmet skúmania, predmet činnosti subjektu, organizačnú štruktúru riadenia a výroby, hlavných obchodných partnerov podniku.

Nasledujúca kapitola je zameraná na analýzu ekonomiky výroby rastlinných produktov v PD Beša v období rokov 2006 – 2008. Priblížila som štruktúru pôdneho fondu podniku. Pozorovala som vývoj dosiahnutých hektárových úrod, výšku poskytnutých dotácií do rastlinnej výroby podniku a vývoj realizačných cien komodít rastlinnej výroby.

Následne som hodnotila tržby z realizácie rastlinnej produkcie v jednotlivých rokoch a faktory vplyvu na výšku tržieb podniku.

Pri hodnotení ekonomiky rastlinnej výroby PD Beša som upriamila pozornosť na výšku celkových vlastných nákladov rastlinnej výroby podniku, ich priebeh. Sledovala som vývoj vlastných nákladov na t produkcie jednotlivých plodín.

Po vyhodnotení dosiahnutých tržieb z realizácie predaja a vložených vlastných nákladov rastlinných produktov do výroby, po zohľadnení dotácie, som hodnotila ekonomický výsledok plodín, ako aj hospodársky výsledok rastlinnej výroby podniku ako celku.

Vlastnú prácu som zavŕšila zisťovaním a hodnotením rentability komodít rastlinnej výroby PD Beša a posudzovaním ziskovosti – rentability rastlinnej výroby podniku.

Analýzu rastlinnej výroby vybraného podniku som si zvolila vzhľadom na skutočnosť, že agrárny sektor zaznamenáva rastúce vlastné náklady na tonu produkcie, s tým spojený pokles tržieb podniku a nerentabilnosť výroby, následkom čoho poľnohospodárske podniky upadajú a zanikajú.

1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Poľnohospodárstvo je jedným z najdôležitejších odvetví každej krajiny. Hlavnou úlohou rastlinnej výroby je zabezpečiť dostatočné množstvo poľnohospodárskych produktov podľa požiadaviek domáceho aj zahraničného trhu.

Paška, I. (2004) vyzdvihuje tieto funkcie poľnohospodárskej výroby:

- **výrobná funkcia** spočíva v zhodnotení prírodno-klimatických podmienok, najmä produkčnej účinnosti pôdy, efektívneho využitia výrobných zdrojov a existujúcej kapitálovej vybavenosti pre dosiahnutie potrebnej poľnohospodárskej produkcie a následného zisku.
- **národohospodárska funkcia** spočíva v príspevku z využívania poľnohospodárskej pôdy, ktorá je predpokladom alebo priamo pomáha k rozvoju iných hospodárskych odvetví. Okrem toho agrosubyekty prvovýroby môžu kooperovať pri podnikateľskom využívaní zdrojov (napr. poskytovanie pracovnej sily na udržanie a rozvoj infraštruktúry územia, čím sa vytvárajú predpoklady pre rekreačnú činnosť na danom území, zároveň sa vytvárajú podmienky pre obchod, remeslá a drobné podnikanie).
- **ekonomická funkcia** spočíva v príspevku odvetvia pri tvorbe masy HDP.
- **sociálna funkcia** spočíva v prínose odvetvia pri riešení celkovej zamestnanosti.
- **kultúrna funkcia** jej úlohou je zachovať historickú štruktúru osídlenia, stavebných pamiatok, sídelných spoločenstiev a pod.
- **ekologická funkcia** – jej úlohou je udržanie charakteru krajiny, ochrany vodných zdrojov, ovzdušia i samotnej pôdy, chránených prírodných celkov a výtvorov, vzácnych biocenóz a pod.

Ďalej poukazuje na tieto odlišnosti poľnohospodárskej výroby od ostatných druhov výrob:

- biologická podstata výroby,
- časový nesúlad výrobnéj a pracovnej doby,
- nízka cyklickosť výroby,
- závislosť od ročných období,
- závislosť od pôdných a klimatických podmienok,
- rizikovosť výroby,
- vysoké materiálo-technické vybavenie,

- viacproduktčnosť poľnohospodárskej výroby.

Zoborský, I. M. (2006) píše o prírodných výrobných podmienkach v poľnohospodárstve, že sú vytvárané samou prírodou, človek ich môže meniť a prispôbovať iba vo veľmi obmedzenej miere. Pestré prírodné podmienky, vyplývajúce najmä z rozdielnych pôdných, klimatických, geografických a iných podmienok sú veľmi významným diferenciacným činiteľom v slovenskom poľnohospodárstve. Prírodné podmienky pre poľnohospodárske aktivity sú v jednotlivých výrobných oblastiach Slovenska rôznorodé a z hľadiska možnosti využívania poľnohospodárskeho pôdneho fondu zložené. Na území SR je typ krajiny s vysokým potenciálom na poľnohospodárske využitie (nížinné oblasti).

Szabo, Ľ. (2006) poukazuje na to, že hlavným nástrojom zvyšovania produkčných i ekonomických efektov poľnohospodárstva okrem racionálnej alokácie produkčných štruktúr do najvhodnejších prírodných a výrobných podmienok zostáva optimálna kombinácia a účinnosť využívania hlavných výrobných zdrojov, t. j. pôdy, práce a kapitálu v trhovo orientovaných podnikoch, rešpektujúca zásady trvalej udržateľnosti produkčného potenciálu a vývoj dopytu po poľnohospodárskych surovinách a potravinách.

Ďalej pripomína, že ak si chcú udržať poľnohospodárske podnikateľské subjekty svoje postavenie na domácom trhu a presadiť sa aj na zahraničných trhoch, musia sa v nových podmienkach usilovať najmä o nasledujúce strategické riešenia:

- optimálne využívať pôdno-klimatické podmienky a porovnateľné výhody pri tvorbe svojich produkčných plánov,
- reštrukturalizovať svoju výrobnú a materiálovú základňu v súlade s vývojom dopytu,
- zabezpečiť zdravotnú neškodnosť a vysokú kvalitu produkcie,
- zapojiť sa do národných a nadnárodných výrobných-obchodných vertikál a adaptovať sa na kvalitatívne, cenové, množstvom a iné požiadavky integrátorov týchto vertikál,
- modernizovať výrobné kapacity v súlade s environmentálnymi a hygienickými požiadavkami EÚ,
- diverzifikovať svoje výrobné zameranie do nových foriem, ako sú biovýroba, finalizácia produkcie, agroturistika, zapájanie do aktivít pripravovaných v rámci plánov rozvoja vidieka a podobne.

Podľa **Borekovej B. (1996)** postavenie poľnohospodárstva i celého agrokomplexu možno posudzovať klasickým spôsobom a to jeho podielom na hrubom domácom produkte alebo čistom domácom produkte. Výsledky v jednotlivých štátoch ukázali, že priemyselňovaním krajín dochádza k postupnému znižovaniu podielu poľnohospodárstva na tvorbe hodnôt spoločnosti.

Z hľadiska historického vývoja krajín a podielu poľnohospodárstva na tvorbe hodnôt spoločnosti, rozlišujeme krajiny na:

- agrárne,
- agrárne na začiatku industrializácie,
- agrárno priemyselné,
- priemyselné,
- vysokopriemyselné.

Spriemyselňovanie poľnohospodárskej výroby zabezpečuje sústavný rast produktivity práce. Boreková poukazuje na to, že substitúcia pracovnej sily kapitálom pri súčasnom rozvoji priemyslu a terciálnej sféry spôsobuje znižovanie podielu pracovníkov činných v poľnohospodárstve na celkovom počte pracovníkov činných v celom národnom hospodárstve.

Paška, Ľ. (1991) tvrdí, že organizácia poľnohospodárskej výroby je vedou, ktorá sa zaoberá racionálnym a vedecky zdôvodneným usporiadaním pracovných síl, pracovných prostriedkov a pracovných predmetov vo výrobných procesoch, za účelom dosiahnutia potrebného množstva a kvality výrobkov v súlade s podnikovými a celospoločenskými záujmami a potrebami.

Cieľom organizácie poľnohospodárskej výroby je také usporiadanie jednotlivých prvkov vo výrobných procesoch, ktoré smeruje k neustálemu rastu produktivity práce a efektívnosti výroby. Daný cieľ vyplýva zo zákonitosti rozvoja výrobných síl.

Základnou úlohou organizácie poľnohospodárskej výroby je riešenie racionálneho usporiadania osobných a vecných činiteľov výrobného procesu v určitom priestore a čase, za účelom získania potrebnej produkcie optimálnymi cestami.

Slabý, A. (1984) vysvetľuje, že každá výrobná organizačná jednotka, akou je aj poľnohospodársky podnik bez ohľadu na formu vlastníctva výrobných prostriedkov, je typická svojimi podnikovými štruktúrami. Riešenie podnikových štruktúr v poľnohospodárstve závisí v zásade:

- od biologických podmienok výrobného procesu,
- od veľkosti podniku,
- od výrobných podmienok, v ktorých podnik hospodári, a od jeho výrobného zamerania,
- od hĺbky koncentrácie a špecializácie, vrátane špecializácie vnútropodnikovej,
- od usporiadania a celistvosti (roztrieštenosti) hospodárskeho obvodu,
- od daktorých špeciálnych podmienok (technických, dopravných, situačných a pod.).

Ďalej popisuje tieto tri typy organizačných štruktúr v poľnohospodárstve: *územná, odvetvová a kombinovaná organizačná štruktúra.*

Javor, I. (2007) píše, že kvalita manažérskej práce je síce v jednotlivých poľnohospodárskych podnikoch rozdielna, ale nie vždy priamo súvisí s ich kapitálovou vybavenosťou. Aj dobre riadené podniky nedokážu tvoriť vlastné finančné zdroje tak, aby to zodpovedalo kvalite ich práce a výrobkov. Znamená to, že agrárny trh nemožno celkom ponechať na samovývoj a treba hľadať riešenia, ako na ňom odstrániť dôsledky cyklického vývoja. Ten môže v konečnom dôsledku oslabiť nielen prvovýrobcov, ale aj spotrebiteľov. Na cyklických trhových výkyvoch totiž môže zarobiť nanajvyš hŕstka burzových obchodníkov, no len málokedy roľníci a v žiadnom prípade nie konzument: (Nahácky Jozef).

Čižmárik, L. – Chudý, J. (2006) sa domnievajú, že štruktúru a intenzitu produkcie rastlinnej výroby SR v najbližších rokoch ovplyvní najmä:

- demografický vývoj počtu obyvateľstva Slovenska,
- agrárna politika Slovenska, zameraná na potrebnú dostatočnosť potravín z domácej produkcie, na používanie čistých a ekologicky vhodných metód a na ponuku kvalitných produktov, ktoré vyhovujú dopytu spotrebiteľov,
- predpokladaná vyrovnaná bilancia Slovenska v exporte a importe základných potravín,

- ponechaná výmera poľnohospodárskej pôdy podľa potenciálnych hektárových úrod hlavných plodín,
- vzrast cien nafty a iných druhov energetických vstupov,
- predpokladaná konkurencieschopnosť hlavných komodít,
- predpokladaný zvýšený dôraz na trvalo udržateľný rozvoj v krajinách EÚ a jeho vplyv na intenzitu poľnohospodárskej výroby (najmä limity hnojenia).

Jankelová, N. (2006) sa domnieva, že adaptácia slovenského poľnohospodárstva na trhové podmienky si vyžaduje výrazné zmeny v jeho štruktúrálnej i procesnej orientácii. Súčasťou uvedených zmien sú aj kvalitatívne nové prístupy k riadeniu podnikateľských subjektov, ktoré sú základným predpokladom ich úspešnosti a v konečnom dôsledku aj hlavným predpokladom zvyšovania konkurencieschopnosti celého agrárneho sektora vo vzťahu k jednotnému európskemu trhu.

Zoborský, I. M. (2006) konštatuje, že rentabilita v poľnohospodárstve má niekoľko charakteristických rysov. Ide predovšetkým o vplyv prírodných podmienok na úroveň vlastných nákladov. Poľnohospodárske podniky spravidla vyrábajú širší sortiment výrobkov a preto je popri úrovni cien a vlastných nákladov rentabilita ovplyvňovaná aj štruktúrou výroby. K zmene výšky rentability môže dôjsť aj zmenou v technológii výroby, zmenou organizácie výroby, zmenou medziproduktu na finálny výrobok a opačne, stupňom využitia prostriedkov a pracovných síl. Rentabilitu pozitívne ovplyvňuje kvalita produkcie, ktorá sa premieta do realizačnej ceny. Na rentabilitu pôsobia všetky zložky nákladov, aj rýchlosť a doba obratu, efektívne využitie fixného kapitálu a ďalšie faktory.

Bielik, P. (1995) zdôrazňuje, že hlavná cesta pre zvýšenie efektívnosti poľnohospodárstva a tým nepriamo aj pre zvýšenie jeho dôchodkov s inými odvetviami (teda pre zmiernenie, respektíve odstránenie jeho ekonomického zaostávania) je a zostane rast produktivity práce, ktorý sprevádza znižovanie zamestnanosti a rast technicko-technologického vybavenia pracovnej sily.

Šúbertová, E. – Trst'anská, A. (1998) píše, že pojem poľnohospodárske družstvo sa u nás používa na označenie družstevného podniku, ktorý sa zaoberá poľnohospodárskou

výrobnou činnosťou (pričom poľnohospodársky podnik môže vykonávať, a zväčša aj vykonáva, ďalšie činnosti).

V zahraničí sa však pod kategóriou poľnohospodárske družstvo rozumie väčšinou družstvo nevýrobného typu, ktorého členovia hospodária individuálne ako súkromní roľníci, statkári a pod. a družstvo im slúži na obstaranie nejakého druhu služieb (napr. nákup výrobkov) a to s cieľom uľahčiť a zefektívniť ich činnosť (Rakúsko, Francúzsko, Švédsko).

Ďalej tvrdia, že na Slovensku sa taktiež vyrába väčšina produktov rastlinnej a živočíšnej výroby v poľnohospodárskych družstvách. Družstevné podniky obrábajú viac ako polovicu celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy.

Podľa **Borekovej, B. (2004)** ekonomické výsledky dosiahnuté v odvetviach rastlinnej výroby závisia a vyjadrujú sa nasledovnými charakteristikami:

- naturálneho množstva vyrobenej produkcie z vyrobenej plochy,
- kvalitatívnych parametrov vyrobenej produkcie,
- nákladov vynaložených na dosiahnutie tejto produkcie,
- množstvá realizovanej z celkom vyrobenej produkcie, t.j. trhovosti,
- úrovne realizačných cien,
- ekonomických nástrojov štátu, najmä nástrojov na podporu podnikania v poľnohospodárstve (ako sú dotácie, regulované ceny, spôsob organizovania trhu – kvotáciou, intervenčnými nákupmi, clami) ale aj ostatnými nástrojmi. Každá z týchto charakteristík je formovaná mnohými faktormi.

Bielik, P. (2008) tvrdí, že súvaha je vo svojej podstate súhrnný účtovný výkaz, ktorý poskytuje vo forme bilancie informácie o majetku a finančných zdrojoch jeho krytia v danom časovom okamihu. Majetok podniku v súvahe predstavujú aktíva, finančné zdroje (kapitál) predstavujú pasíva. Pohľad na súvahu charakterizuje majetok z dvoch hľadísk. Na jednej strane vystupuje hodnota majetku a na strane druhej zdroje, z ktorých je majetok financovaný, preto je súvaha založená na bilančnom princípe. Ďalej tvrdí, že informačné zobrazenie hodnotového hľadiska hospodárskej činnosti podniku poskytujú predovšetkým nasledujúce účtovné výkazy:

- súvaha (bilancia majetku a vlastného imania a záväzkov spolu),
- výsledovka (výkaz ziskov a strát),

- prehľad o peňažných tokoch (cash flow).

Zalai, K. a kol. (1996) hovoria o tom, že je to práve finančná situácia podniku, ktorá synteticky a komplexne odráža kvalitu podnikovej činnosti, jeho ekonomickú úroveň a je preto dobrým východiskom a súčasne i prostriedkom diagnostikácie jeho silných či slabých miest. To sú takpovediac vnútorné súvislosti finančnej analýzy.

Nemenej dôležité sú aj jej vonkajšie súvislosti. Ich podstatou je skutočnosť, že finančnou situáciou, ktorá sa spravidla transformuje do schopnosti (či naopak neschopnosti) hradiť záväzky, sa podnik zobrazuje svojmu okoliu. Prostredníctvom finančnej situácie sa prezentuje partnerom na trhu a tí ho na jej základe vnímajú, hodnotia a určujú podmienky pre obchodný vzťah. Na finančnú analýzu možno použiť nasledovné ukazovatele:

1. ukazovatele likvidity,
2. ukazovatele aktivity,
3. ukazovatele zadlženosti,
4. ukazovatele rentability (výnosnosti),
5. ukazovatele trhovej hodnoty podniku.

Bielik, P. (1995) poukazuje, že prvým základným kvalitatívnym kritériom procesu výroby a nákladovosti je hospodárnosť. Princíp hospodárnosti zdôrazňuje také hľadiská priebehu výroby, pri ktorých sa preferuje racionálne využívanie výrobných faktorov a teda racionálna výška vynaložených nákladov.

Hospodárnosť sa prejavuje vo všetkých formách úspory prostriedkov a práce. Hospodárnosť, ako racionálne vynakladanie nákladov sa presadzuje v dvoch rovnocenných, vzájomne sa prelínajúcich rovinách.

Úspornostná forma hospodárnosti – v tomto prípade sa pozornosť sústreďuje na minimalizáciu nákladov na daný, predpokladaný objem výroby.

Účinnostná forma hospodárnosti – pozornosť sa sústreďuje na maximalizáciu efektov získaných z danej veľkosti vynaložených nákladov.

Obe formy hospodárnosti vedú k dosiahnutiu rovnakých výsledkov.

Grznár, M. (2006) radí medzi významné predpoklady konkurenčnej schopnosti každého odvetvia i podniku v súčasnej etape rastu konkurencie a globalizácie kapitálovú

vybavenosť na úrovni najnovších poznatkov vedecko-technického rozvoja a vysokú účinnosť jej využívania. Platí to aj pre agrárny sektor a jeho podniky. V transformačnom procese však oblasť kapitálového vybavenia podnikov akoby zaostávala stranou a tento stav platí v mnohých podnikoch doteraz. Vstupom od EÚ však význam kapitálového vybavenia v poľnohospodárstve značne vzrástol práve pre potrebu presadenia sa na náročných agrárnych trhoch únie, kde je kapitálová vybavenosť podnikov vyspelých krajín na podstatne vyššej úrovni. Možno konštatovať, že kapitálové vybavenie a jeho účinné využívanie, ktoré podmieňuje vysokú úroveň produktivity práce sa stáva oblasťou potenciálnej konkurenčnej výhody agrárneho podniku i celého odvetvia a zaslúži si výraznú pozornosť.

Huba, J. (2008) píše, že v súčasnosti sa hovorí o novej pozícii poľnohospodárstva nielen na Slovensku, ale aj v Európskej únii. Dôvodom je aktuálny vývoj na agropotravinárskom trhu a rozvoj pestovania energetických plodín. Zdôrazňuje sa nielen zdravotná bezpečnosť potravín, ale aj potravinová istota občanov, založená na vysokej miere sebestačnosti EÚ vo výrobkoch, na ktoré má produkčný potenciál: (Mišánik Milan).

Chrastinová, Z. – Izakovičová, B. (2006) konštatujú, že ekonomický vývoj podnikateľskej sféry poľnohospodárstva po vstupe do EÚ bol ovplyvnený viacerými faktormi, predovšetkým medziročnými výkyvmi prírodných podmienok, ktoré ovplyvnili výšku ponuky, ďalej to bola reakcia trhu na jeho otvorenie, pretože zanikli colné hranice. Rozhodujúce boli aj prebytky ponuky (najmä obilia), cenová depresia a nástup podporných programov SPP (Spoločnej poľnohospodárskej politiky) v oblasti priamych platieb a podpory modernizácie odvetvia. Ďalej píše, že rozhodujúcou z hľadiska financovania je a bude podporná politika.

Izakovičová, B. – Ďuričová, I. (2006) po niekoľkých rokoch členstva SR v EÚ konštatujú, že prevzatie nástrojov SPP malo z globálneho hľadiska pozitívny dopad na vývoj poľnohospodárstva v SR. Najmä výrazné zvýšenie podpôr v porovnaní s predvstupovým obdobím ovplyvnilo kladný hospodársky výsledok celého odvetvia. V porovnaní s predvstupovým rokom bolo však toto výrazné zvýšenie v prospech rastlinnej výroby, zatiaľ čo v živočíšnej výrobe bola úroveň podpôr nižšia.

Napriek nižším sumám smerujúcim do poľnohospodárstva v porovnaní s okolitými krajinami a zvýšenej konkurencii na trhu s agrokomoditami, v dôsledku rozšírenia EÚ sa slovenskí výrobcovia prispôbili novým podmienkam na trhu. Uplatňovanie jednotnej platby na plochu umožňuje prvovýrobcom pružnejšie reagovať na signály trhu, čo sa prejavilo presunom pestovania plodín do priaznivejších pôdno-klimatických podmienok (produkčné oblasti).

Janda, K. – Čajka, M. (2006) píše, že slovenské poľnohospodárstvo bolo vedľa ŠPFPP (Štátny podporný fond pôdohospodárstva a potravinárstva) významne podporované Slovenskou záručnou a rozvojovou bankou (SZRB). Aktivity, ktorými SZRB realizovala svoju podporu poľnohospodárskemu sektoru slovenskej ekonomiky, boli zamerané predovšetkým na poskytovanie záruk na úvery získavané slovenskými poľnohospodárskymi podnikateľmi od komerčných bánk. V tejto súvislosti sa dá upozorniť na duplicitu, ktorá v slovenskej politike podpory poľnohospodárskych úverov existovala v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Táto duplicita bola charakterizovaná existenciou špeciálnej inštitúcie zaoberajúcou sa realizáciou štátnej podpory poľnohospodárskych úverov (ŠPFPP) vedľa subjektu poskytujúceho podporu poskytovania úverových prostriedkov vo vzťahu ku všetkým odvetviám ekonomiky (vrátane agrárneho sektoru), a to SZRB. Uvedenú duplicitu by možné chápať ako nástroj vytvárania konkurenčného prostredia medzi štátnymi inštitúciami prevádzajúcimi intervenčné zásahy do určitej oblasti ekonomiky. Autori spomínajú ako významných podporovateľov agrárneho sektora Ministerstvo pôdohospodárstva a Poľnobanku (UniBanka).

2. CIEĽ PRÁCE

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať a zhodnotiť ekonomiku rastlinnej výroby vo vybranom poľnohospodárskom podniku v období rokov 2006 – 2008.

Na základe dostupných materiálov, poskytnutých kompetentnými pracovníkmi poľnohospodárskeho družstva, je primárnym cieľom práce, hodnotiť výmery zberových plôch plodín rastlinnej výroby pestovaných poľnohospodárskym družstvom Beša, ich vývoj v rokoch 2006 – 2008. Podnik komodity rastlinnej výroby popri spotrebe pre vlastné účely realizuje aj vo forme predaja, čiže ďalším cieľom práce bude sledovať a zistiť dosiahnuté hektárové úrody plodín, hodnotiť tržby z realizácie predaja jednotlivých komodít ako aj vlastné náklady družstva na pestovanie jednotlivých plodín rastlinnej výroby a celkové vlastné náklady rastlinnej výroby. Na to nadväzuje nutnosť zhodnotiť ekonomickú výhodnosť respektíve nevýhodnosť pestovania komodít po zohľadnení dotácií poskytnutých štátom na podporu rastlinnej výroby subjektu. Následne zhodnotím ekonomický výsledok rastlinnej výroby poľnohospodárskeho družstva v jednotlivých rokoch sledovaného obdobia.

Sledovať a vyhodnocovať výsledky svojej činnosti je dôležité nielen pre podniky pôsobiace vo sfére poľnohospodárstva, ale pre všetky podnikateľské subjekty. Zistené výsledky sú podkladom pre prijatie ďalších rozhodnutí a prípadných korektúr vrcholového manažmentu podniku.

3. METODIKA PRÁCE

Bakalárska práca je rozdelená do troch častí:

- charakteristika podniku Poľnohospodárske družstvo Beša,
- ekonomika výroby rastlinných produktov v Poľnohospodárskom družstve Beša,
- ekonomické zhodnotenie rastlinnej výroby.

Podklady pre vypracovanie bakalárskej práce som získala od zodpovedných pracovníkov podniku. V práci som použila nasledovné metódy:

- komparatívna metóda – bola použitá pri medziročnom porovnávaní a vyhodnocovaní zistených výsledkov jednotlivých komodít rastlinnej výroby,
- štatistická metóda – podkladové materiály pochádzajú z interných údajov podniku,
- matematická metóda – výpočet výsledkov sledovaných kategórií podniku prostredníctvom vzorcov.

V záverečnej práci som použila nasledovné vzorce:

a) poľnohospodárska pôda = orná pôda + trvalé trávnaté porasty + vinice

b) vlastná pôda = poľnohospodárska pôda spolu – prenajaté pôdy od iných subjektov

c) zastúpenie plodín na zberovej ploche v % = $\frac{\text{zberová plocha plodín v ha}}{\text{orná pôda v ha}} \times 100$

d) úroda z ha v t = $\frac{\text{celková úroda plodiny v t}}{\text{zberová plocha plodiny v ha}}$

e) dotácia na t v Sk = $\frac{\text{dotácia na plodinu v Sk}}{\text{produkcia plodiny v t}}$

f) tržba z predaja plodiny v Sk = RC v Sk x predaj plodiny v t

g) tržby na t plodiny v Sk = $\frac{\text{celkové tržby za plodinu v Sk}}{\text{celková úroda plodiny v t}}$

h) vlastné náklady na t v Sk = $\frac{\text{vlastné náklady plodiny v Sk}}{\text{celková úroda plodiny v t}}$

i) celkové vlastné náklady na t v Sk = $\frac{\text{celkové vlastné náklady v Sk}}{\text{celková úroda v t}}$

j) výnosy na 1 t plodiny v Sk = tržby na t v Sk + dotácie na t v Sk

k) výnosy z RV v Sk = tržby RV v Sk + dotácie RV v Sk

l) VH za plodinu v Sk = tržby z predaja plodiny + dotácie na plodinu – vlastné náklady plodiny v Sk

m) VH na t v Sk = tržby na t plodiny v Sk + dotácie na t plodiny v Sk – vlastné náklady plodiny na t v Sk

n) VH RV = hrubá poľnohospodárska produkcia RV v Sk – trhová poľnohospodárska produkcia RV v Sk + tržby z RV + dotácia RV – celkové vlastné náklady RV

o) VH za podnik ako celok = výkony celkom – náklady celkom

Ukazovatele rentability RV:

A) rentabilita plodiny = $\frac{\text{VH plodiny na t v Sk}}{\text{vlastné náklady na t v Sk}} \times 100$

B) rentabilita nákladov RV = $\frac{\text{výsledok hospodárenia RV v Sk}}{\text{celkové vlastné náklady RV v Sk}} \times 100$

C) rentabilita výnosov RV = $\frac{\text{výsledok hospodárenia RV v Sk}}{\text{výnosy RV v Sk}} \times 100$

D) rentabilita tržieb RV = $\frac{\text{výsledok hospodárenia RV v Sk}}{\text{tržby RV v Sk}} \times 100$

E) ekonomická efektívnosť nákladov RV = $\frac{\text{výnosy RV v Sk}}{\text{celkové vlastné náklady v Sk}} \times 100$

4. VLASTNÁ PRÁCA

4.1 CHARAKTERISTIKA POĽNOHOSPODÁRSKEHO PODNIKU

POĽNOHOSPODÁRSKE DRUŽSTVO BEŠA

Názov podniku: Poľnohospodárske družstvo Beša

Sídlo: Beša, č. 172, 935 36 Beša

Organizačná právna forma: družstvo

Predmet činnosti organizácie: poľnohospodárska výroba, včítane predaja nespracovaných poľnohospodárskych výrobkov, za účelom spracovania alebo ďalšieho predaja

Poľnohospodárske družstvo Beša začalo svoju činnosť v roku 1950 ako Jednotné roľnícke družstvo, terajšiu podobu má od roku 1975, kedy došlo k zlúčeniu samostatných družstiev Beša, Iňa, Lula, Jesenské Údolie a Tehla. V súčasnosti má družstvo 250 členov.

PD Beša sa rozprestiera vo východnej časti Levického okresu, Nitrianskeho kraja, Podunajskej nížiny. Hlavným zdrojom vlahy sú dažďové a snehové zrážky. PD Beša leží v suchej a teplej oblasti, s miernou klímou. Pre oblasť je typická pôda hnedozem. Pôdny fond je zaradený do kukuričnej výrobnjej oblasti.

PD Beša sa zameriava na rastlinnú výrobu a živočíšnu výrobu, ich chod zabezpečujú technické služby.

4.1.1 Organizačná štruktúra výroby Poľnohospodárskeho družstva Beša

Vytvorenie organizačných jednotiek v PD Beša, vzájomných väzieb a vzťahov medzi nimi je založené na odvetvovom princípe.

Základnými výrobnno-organizačnými jednotkami PD Beša sú:

- 1) úsek rastlinnej výroby,
- 2) úsek živočíšnej výroby,
- 3) úsek technických služieb.

Rastlinná výroba

V rámci rastlinnej výroby Poľnohospodárske družstvo Beša obhospodaruje 2187,8 ha poľnohospodárskej pôdy, z čoho je 1990,1 ha ornej pôdy.

Najväčšie zastúpenie v pestovaní majú obilniny, zaberajú až 59 % z celkovej výmery ornej pôdy, olejiny sa pestujú na 24 % ornej pôdy, cukrová repa sa v roku 2007 pestovala na 6 % ornej pôdy, na krmoviny pripadalo v roku 2008 15 % ornej pôdy. Podnik pestuje vinnú révu, obhospodaruje aj trvalé trávnaté porasty, ktoré sú spásané hovädzím dobytkom a kosené na seno.

Živočíšna výroba

V živočíšnej výrobe má svoje zastúpenie hovädzí dobytok a ošípané. Z hovädzieho dobytku sa tu chová plemeno Slovenský strakatý dobytok. Celkovo sa chová 1231 kusov hovädzieho dobytku, z čoho je 329 kusov kráv a 1300 kusov ošípaných, z čoho je 91 kusov prasníc. Úžitkovosť hospodárskych zvierat na PD Beša nie je na požadovanej úrovni.

Technické služby

Úsek technických služieb (mechanizácie) zabezpečuje služby pre rastlinnú a živočíšnu výrobu včas a v primeranej kvalite. Vlastní 35 traktorov, z toho 34 kolesových, spolu s prívesmi, 8 nákladných automobilov, z toho 2 v prevedení Agro, 12 obilných kombajnov, z toho 3 vysokovýkonné CLASS DOMINATOR, 4 obracače a zhrňovače sena, 1 vysokotlakový lis, 2 vyorávače a orezávače cukrovej repy, 3 samohybné hydraulické nakladače. Zo závesného náradia má pre svoju potrebu dostatok pluhov, sejačiek, brán, kombinátorov, valcov, kompaktor, smyky, rozmeradlá priemyselných hnojív, rozmeradlá maštalného hnoja, trávne kosačky, postrekovače.

Podnik nemá vlastné stroje na spracovanie rastlinných a živočíšnych produktov.

Odbytové kanály hlavných komodít

Odbyt hlavných komodít na PD Beša sa zabezpečuje na základe zmluvných vzťahov. Pšenica, ktorá má pekárenské hodnoty na požadovanej úrovni sa takmer celá úroda predá ako pšenica potravinárska firme MIVA a. s. Nitra a firme Mlyn v. o. s. Veľké Lovce. Až 80 % produkcie jačmeňa sa predalo ako jačmeň sladovnícky firme HEINEKEN Slovensko.

Produkcia olejnin (repka ozimná a slnečnica), celá úroda sa odpredáva firme ARIMEX Bratislava, cukrovú repu PD Beša dlhoročne dodáva do cukrovaru v Šuranoch. Firma HUBERT Sereď vykupuje od družstva celú úrodu hrozna.

4.1.2 Organizačná štruktúra riadenia Poľnohospodárskeho družstva Beša

Členská schôdza je najvyšším orgánom družstva. Rozhoduje o najdôležitejších otázkach. Druhý najvyšší orgán družstva je predstavenstvo, riadi činnosť družstva a rozhoduje o všetkých záležitostiach. Pôsobnosť členskej schôdze a predstavenstva upravujú Stanovy PD Beša.

Predmetom podnikateľských aktivít družstva sú činnosti v oblasti rastlinnej a živočíšnej výroby.

Vrcholový manažment podniku tvoria predseda, ekonómka, zootechnik, vedúci technických služieb, na nižších stupňoch riadenia sú to vedúci technickí a administratívni pracovníci. Na splnení cieľov podniku sa samozrejme podieľajú pracovníci jednotlivých útvarov. Prehľad o počte vedúcich technických a administratívnych pracovníkoch poskytuje tabuľka č. 1.

Tab. 1

Organizačná štruktúra riadenia (údaje o počte vedúcich technických a administratívnych pracovníkoch) v roku 2008

Útvar	Vedúci technickí	Z toho ženy	Administratívni	Z toho ženy	Spolu VTAP*	Z toho ženy
Predseda	1				1	
- ekonomický	1	1	6	6	7	7
- RV	1				1	
- ŽV	1		1	1	2	1
- technických služieb	1		4		5	
Spolu	5		11		16	8
Priemerný vek	52		50		51	50

Zdroj: Údaje PD Beša

* VTAP – vedúci technickí a administratívni pracovníci

Z vyššie uvedenej tabuľky vyplýva, že celkovo je vedúcich technických a administratívnych pracovníkov 16, z toho je až 8 žien, 7 žien je na ekonomickom úseku, kde 1 žena je v oblasti technickej a 6 žien pracuje v oblasti administratívy. 1 žena pracuje na úseku ŽV, v oblasti administratívy.

Priemerný vek vedúcich technických pracovníkov je 52 rokov, administratívnych pracovníkov 50 rokov. Priemerný vek vedúcich technických a administratívnych pracovníkov spolu je 51 rokov.

Pohľad na profesijnú štruktúru zamestnancov (trvale činných pracovníkov) PD Beša nám podáva tabuľka č. 2.

Tab. 2

**Trvale činní pracovníci v poľnohospodárstve – profesijná štruktúra
(vo fyzických osobách)**

Kategória pracovníkov	2006		2007		2008	
	Spolu	Z toho ženy	Spolu	Z toho ženy	Spolu	Z toho ženy
Traktoristi a mechan. robotníci	19		17		17	
Ostatní robotníci v RV	6	4	6	4	6	4
Ošetrovatelia dojníc	21	9	21	9	21	9
Ošetrovatelia ostatného HD	3	1	3	1	3	1
Ošetrovatelia prasiat	2	2	2	2	2	2
Remeselníci a opravári	17		17		17	
Vedúci technic. a admin. pracov.	16	8	16	8	16	8
Ostatní trvalo činní pracovníci	15	13	15	13	15	13
Trvalo činní pracovníci spolu	99	37	97	37	97	37

Zdroj: Údaje PD Beša

Počet zamestnancov družstva je relatívne stabilný. V posledných dvoch rokoch sa počet trvale činných pracovníkov PD Beša nezmenil, družstvo má spolu 97 pracovníkov, z toho je 37 žien. Oproti roku 2006, kedy malo družstvo 99 zamestnancov, počet pracovníkov klesol o 2 zamestnancov, z dôvodu odchodu zamestnanca do dôchodku, jeden zamestnanec uprednostnil svoje uplatnenie v inej sfére národného hospodárstva.

Poľnohospodárske družstvo Beša sa snaží o udržanie svojich zamestnancov aj formou prídeltov na vyprodukovanvej hodnote družstva.

Prehľad o vzdelanostnej úrovni pracovníkov PD Beša poskytuje tabuľka č. 3.

Z celkového počtu trvale činných pracovníkov 97, má 83 zamestnancov dosiahnutý stupeň vzdelania vyučení, z toho je 29 žien. 10 zamestnancov je vyučených s maturitou, z toho je 10 žien, z celkove 4 vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov, je 1 žena.

Tabuľka č. 4 poukazuje na mobilitu pracovníkov vrcholového manažmentu.

Z 3 vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov uplatnených v manažérskych funkciách, sú 2 vo vrcholovom manažmente. Z nižšie uvedenej tabuľky vyplýva, že k zmenám na úrovni vrcholového manažmentu od roku 2004 nedošlo, čo poukazuje na relatívnu stabilitu podnikového manažmentu.

Tab. 3

Vzdelanostná úroveň pracovníkov

Stupeň vzdelania	Vrcholový manažment		Ostatní VTAP		Ostatní trvalo činní pracovníci		Trvalo činní pracovníci spolu
	Spolu	Z toho ženy	Spolu	Z toho ženy	Spolu	Z toho ženy	
Základné							
Vyučení					83	29	83
Stredné maturity bez							
Vyučení s maturitou			10	8			10
Úplné stredné							
Úplné str. odborné							
Vyššie odborné							
VŠ	4	1					4
Bez vzdelania							
Spolu	4	1	10	8	83	29	97

Zdroj: Údaje PD Beša

Tab. 4

Mobilita podnikových manažmentov

	Ukazovateľ	Počet
	Počet pracovníkov s vysokoškolským vzdelaním, pracujúcich v manažérskych funkciách	3
	Z toho vo vrcholovom manažmente (predseda – riaditeľ, ekonóm, mechanizátor, agronóm, zootechnik)	2
Od roku 2004 vo funkcii vrcholových manažérov	Celkovo vymenilo pracovníkov	0
	Z toho výmenou na úrovni vrcholového manažmentu	0
	Výmenou pracovníkmi z nižšieho stupňa riadenia	0
	Prijatím nových pracovníkov	0
Pri výmene prac. z funkcie vrcholového manažéra	Odišli z podniku	0
	Z toho v rámci rezortu pôdohospodárstva	0
	Mimo rezort pôdohospodárstva	0
	Odišli do dôchodku	0
Súkromne podnikajú	V rámci rezortu pôdohospodárstva	0
	Mimo rezort pôdohospodárstva	0

Zdroj: Údaje PD Beša

5. EKONOMIKA VÝROBY RASTLINNÝCH PRODUKTOV V POĽNOHOSPODÁRSKOM DRUŽSTVE BEŠA

5.1 Pôdny fond, zberové plochy a dosiahnuté hektárové úrody

Poľnohospodárstvo, je jedným z prvoradých a najdôležitejších odvetví národného hospodárstva nielen Slovenskej republiky, ale väčšiny krajín. Okrem toho, že sa má významný podiel na tvorbe hrubého domáceho produktu krajiny, jeho hlavnou úlohou je zabezpečenie dostatočného množstva potravín pre obyvateľstvo, zdravotne nezávadných, kvalitných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu ako aj produkcia surovín pre potreby spracovateľského priemyslu. Stále viac krajín sa prikláňa k takzvanému ekologickému poľnohospodárstvu.

Výrobná štruktúra predstavuje systém tvorený racionálnym zastúpením výrobných odvetví, ich prvkov a činností tak, aby sa dosiahol potrebný zisk z úspešnej podnikateľskej činnosti.

Osevný postup je agrotechnicky zdôvodnená sústava striedania plodín v určitom slede, na určitej výmere honov, za určité časové obdobie.

Ťažiskovým pilierom PD Beša je rastlinná výroba. Štruktúra pôdneho fondu podniku je nasledovná:

Tab. 5

Štruktúra pôdneho fondu (v ha)

Poľnohospodársky pôdny fond	2006	2007	2008
Orná pôda	2002,4	2000,5	1990,1
Lúky a pasienky	161,8	161,8	150,8
Vinice	46,9	46,9	46,9
Chmeľnice	0	0	0
Ovocné sady	0	0	0
Záhrady	0	0	0
Poľnohospodárska pôda spolu	2211,1	2209,2	2187,8
Ostatné plochy	0	0	0
Prenajaté pôdy (členovia PD, vlastníci, SPF a pod.)	2157,1	2155,2	2133,8
Orná pôda	1948,4	1946,5	1936,1
Lúky a pasienky	161,8	161,8	150,8
Vinice	46,9	46,9	46,9
Chmeľnice	0	0	0
Ovocné sady	0	0	0
Záhrady	0	0	0
Ostatné plochy	0	0	0
Vlastná pôda PD Beša	54	54	54

Zdroj: Údaje PD Beša

Tabuľka č. 5 poskytuje prehľad o štruktúre pôdneho fondu PD Beša. Z celkovej poľnohospodárskej pôdy 2187,8 ha, činí orná pôda 1990,1 ha, podnik sa ďalej zaoberá pestovaním viniča, na vinice pripadá 46,9 ha poľnohospodárskej pôdy, PD Beša neobhospodaruje ovocné sady, záhrady, chmeľnice ani iné plochy.

Vyššie uvedená tabuľka poskytuje prehľad aj o veľkosti prenajatej pôdy od iných subjektov (FO, vlastníci). Prenajatá poľnohospodárska pôda činí až 2133,8 ha pôdy, z toho orná pôda prenajatá od iných vlastníkov je 1936,1 ha, lúky a pasienky 150,8 ha a vinice 46,9 ha. Rozdiel medzi poľnohospodárskou pôdou spolu a prenajatou pôdou predstavuje vlastnú poľnohospodársku pôdu družstva, ktorá je v prípade PD Beša 54 ha. Z vyššie uvedenej tabuľky tiež vyplýva, že podnik nemá vlastné trvalé trávnaté porasty (lúky a pasienky) ani nevlastní vinice.

V oblasti rastlinnej výroby sa podnik zameriava na pestovanie obilnín, predovšetkým jačmeňa, pšenice a kukurice, olejní a krmovín pre účely výživy a kĺmenia hospodárskych zvierat podniku.

Informáciu o štruktúre zberových plôch poskytuje tabuľka č. 6.

Tab. 6

Štruktúra zberových plôch v ha

Ukazovateľ	Zberová plocha ha		
	2006	2007	2008
Pšenica	535,4	645,38	652,11
Jačmeň	484,8	472,59	446,43
Kukurica	60	35,6	68,09
Obiloviny spolu	1080,2	1153,03	1166,63
Kukurica na siláž	168,9	143,29	165,98
Jarné miešanky	30,6	33,96	37,66
JRK spolu	199,5	177,25	203,64
Tráva na o. p.	0	0	0
Ďatelina	0	0	0
Lucerna	101,6	93,79	100,28
VRK spolu	101,6	93,79	100,28
Snečnica	232,7	190,63	141,01
Repka ozimná	229	217,14	338,46
Cukrová repa	118,3	127,57	0
Trvalé trávnaté porasty	162,8	162,8	150,87
Semeno lucernové	0	0	0
Slama jačmenná	484,8	472,59	446,43
Slama pšeničná	535,4	645,38	652,11
Vinica	40,34	40,34	40
Celková zberová plocha v ha	2164,44	2162,55	2140,89

Zdroj: Údaje PD Beša

V roku 2006 sa obiloviny, z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy 2211,1 ha, pestovali na 1080,2 ha ornej pôdy, pričom pšenica sa pestovala na 535,4 ha, jačmeň na 484,8 ha a kukurica na 60 ha ornej pôdy.

V roku 2007 sa rozšírili osevné plochy obilovín, obilninám pripadalo 1153,03 ha ornej pôdy z celkovej výmery 2209,2 ha poľnohospodárskej pôdy. Zvýšil sa aj rozsah zberných plôch pripadajúcich na jednotlivé komodity. V tomto roku sa pšenica pestovala na 645,38 ha zberných plôch. Oproti predchádzajúcemu roku 2006 sa zberná plocha pripadajúca na pšenicu rozšírila o 109,98 ha. Jačmeň sa pestoval v roku 2007 na 472,59 ha ornej pôdy, oproti predchádzajúcemu roku sa zberná plocha znížila o 12,21 ha. Zberná plocha kukurice predstavovala v roku 2007 35,6 ha, čo znamená zníženie osevnej plochy pripadajúcej na kukuricu o 24,4 ha.

V roku 2008 opäť vzrástlo pestovanie obilovín, obiloviny zaberali 1166,63 ha zbernej plochy, z celkovej poľnohospodárskej pôdy družstva 2187,8 ha. Celková zberná plocha obilovín vzrástla oproti predchádzajúcemu roku o 13,6 ha, pričom pšenica sa pestovala na 652,11 ha ornej pôdy. Opäť vzrástla zberná plocha pšenice oproti roku 2007, ale podstatne menej, rozšírenie osevnej plochy predstavovalo len 6,73 ha. Zberná plocha jačmeňa sa znížila o 26,16 ha, kedy jačmeň zaberol 446,43 ha z ornej pôdy. Kukurica v tomto roku zaberala 68,09 ha zberných plôch. V pestovaní kukurice podnik zaznamenal rozšírenie osevnej plochy o 32,49 ha.

Poľnohospodárske družstvo Beša sa zaoberá aj pestovaním jednoročných krmovín, kukurica na siláž a jarné miešanky, ktorých podiel na zberovej ploche v roku 2006 predstavoval

199,5 ha, v roku 2007 sa znížila zberná plocha krmovín na 177,25 ha, v roku 2008 bol podiel jednoročných krmovín 203,64 ha na ornej pôde.

Z viacročných krmovín sa pestovala iba lucerna, na ktorú v roku 2006 pripadalo 101,6 ha osevnej plochy, v roku 2007 93,79 ha, v roku 2008 opäť vzrástla osevná plocha lucerny na 100,28 ha.

Z olejní sa PD Beša už dlhoročne zameriava na produkciu slnečnice a repky ozimnej. Osevná plocha slnečnice zaberala v roku 2006 232,7 ha ornej pôdy, v roku 2007 sa znížila osevná plocha o 42,07 ha, kedy predstavovala 190,63 ha. V roku 2008 PD Beša opätovne zaznamenalo pokles osevnej plochy slnečnice o 49,62 ha.

Repku ozimnú v roku 2006 pestovali na rozlohe 229 ha, v roku 2007 sa znížila osevná plocha repky o 11,86 ha, v roku 2008 sa rapidne zvýšila osevná plocha repky ozimnej, kedy predstavovala 338,46 ha, čo je nárast osevnej plochy o 121,32 ha.

V roku 2006 sa pestovala cukrová repa na ploche 118,3 ha, v roku 2007 vzrástla osevná plocha cukrovej repy o 9,27 ha. Od roku 2008 PD Beša upustilo od pestovania cukrovej repy vzhľadom na vysoké náklady na produkciu a nízku rentabilitu produkcie cukrovej repy.

O dosiahnutých hektárových úrodách Poľnohospodárskeho družstva Beša za obdobie rokov 2006 – 2008 nás informuje tabuľka č. 7.

Tab. 7

Dosiahnuté hektárové úrody v tonách

Ukazovateľ	Celková úroda v t			Úroda z ha v t		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Pšenica	2342,7	3180	3255,1	4,37	4,93	4,99
Jačmeň	1759,1	1470	1824,6	3,62	3,11	4,08
Kukurica	430,7	50,54	591,65	7,17	1,44	8,69
Obiloviny spolu	4532,5	4700,54	5671,35	4,19	4,07	4,86
Kukurica na siláž	8026,4	4606,1	7030,4	47,49	32,14	42,35
Jarné miešanky	251,2	128,61	143,23	8,21	3,78	3,8
JRK spolu	8277,6	4734,71	7173,63	41,49	26,71	35,22
Tráva na o. p.	0	0	0	0	0	0
Ďatelina	0	0	0	0	0	0
Lucerna	2262	2175,92	2742,4	22,26	22,26	27,32
VRK spolu	2262	2175,92	2742,4	22,26	22,26	27,32
Slničnica	552,3	313,9	475,49	2,37	2,37	3,37
Repka ozimná	607	431,94	929,94	2,65	2,65	2,74
Cukrová repa	4161,4	3983,9	0	35,18	35,18	0
Trvalé trávnaté porasty	1499,7	1835,27	1101,32	9,21	9,21	7,29
Semeno lucernové	15	0	0	0,14	0,14	0
Slama jačmenná	1407	100	1186	2,9	2,9	2,65
Slama pšeničná	1874,1	1500	2115	3,5	3,5	3,24
Hrozno	71,7	70,8	39,46	1,78	1,78	0,98
Produkcia RV spolu	25260,3	19846,98	21434,59	125,67	110,77	87,67

Zdroj: Údaje PD Beša

V roku 2006 predstavovala celková produkcia obilnín 4532,5 t zo zbernej plochy, z toho pšenica ako hlavná plodina činila 2342,7 t, úroda pšenice z ha predstavovala 4,37 t. Jačmeňa sa vyprodukovalo 1759,1 t, čo z hektára predstavovalo 3,62 t. Celková produkcia kukurice v roku 2006 činila 430,7 t, produkcia kukurice z ha 7,17 t.

V roku 2007 produkcia obilovín dosiahla úroveň 4700,54 t, podiel pšenice bol 3180 t, úroda z ha osevnej plochy pšenice činila 4,93 t. Podiel jačmeňa ako druhej najhlavnejšej

komodity tohto odvetvia bol 1470 t, úroda z ha predstavovala 3,11 t jačmeňa. Produkcia kukurice klesla oproti predchádzajúcemu roku na úroveň 50,54 t, čo je pokles o 380,16 t, úroda z ha zbernej plochy kukurice bola na úrovni 1,44 t.

Obilniny v roku 2008 dosiahli 5671,35 t, oproti predchádzajúcemu roku vzrástla produkcia obilnín o 970,81 t, úroda obilnín z ha vzrástla o 0,79 t. Úroda pšenice činila 3255,1 t, úroda z ha predstavovala 4,99 t. Jačmeňa sa vyprodukovalo 1824,6 t, čo predstavuje nárast o 4,08 t z ha osevnej plochy jačmeňa. Produkcia kukurice sa zvýšila oproti roku 2007 o 541,11 t, čo z ha predstavuje produkciu 8,69 t.

Produkcia jednoročných krmovín dosiahla úroveň v roku 2006 8277,6 t, úroda z ha JRK predstavovala 41,49 t, v roku 2007 klesla produkcia JRK o 3542,89 t, kedy produkcia z ha osevnej plochy JRK predstavovala 26,71 t. V roku 2008 produkcia jednoročných krmovín opäť vzrástla o 2438,92 t, čo je 7173,63 t, produkcia z ha osevnej plochy činila 35,22 t.

Produkcia lucerny dosiahla v roku 2006 úroveň 2262 t, produkcia z ha činila 22,26 t. V roku 2007 poklesla produkcia viacročných krmovín na osevnej ploche na 2175,92 t, úroda z ha osevnej plochy činila 22,26 t, v roku 2008 produkcia dosiahla hodnotu 2742,4 t, produkcia z ha 27,32 t lucerny.

Vypestovaná slnečnica v roku 2006 predstavovala 552,3 t, produkcia z ha 2,37 t, v roku 2007 produkcia slnečnice poklesla o 238,4 t, produkcia z ha dosahovala 2,37 t. V roku 2008 sa produkcia slnečnice na zbernej ploche opäť zvýšila o 161,59 t, čo z ha predstavuje 3,37 t.

Repka ozimná sa vypestovala v roku 2006 na úrovni 607 t, úroda z ha osevnej plochy bola 2,65 t, v roku 2007 sa produkcia repky ozimnej znížila o 175,06 t, čo predstavovalo 2,65 t z ha. V roku 2008 produkcia repky ozimnej vzrástla o 498 t oproti predchádzajúcemu roku, čo predstavovalo 2,74 t z ha osevnej plochy.

Produkcia cukrovej repy v roku 2006 predstavovala 4161,4 t, produkcia z ha osevnej plochy cukrovej repy bola 35,18 t, v roku 2007 produkcia cukrovej repy poklesla, dosahovala úroveň 3983,9 t, úroda z ha predstavovala 35,18 t.

V roku 2006 podnik dosiahol celkovú produkciu rastlinnej výroby 25 260,3 t, produkcia z ha poľnohospodárskej pôdy predstavovala 125,67 t. V roku 2007 produkcia poklesla na 19 846,98 t, produkcia z ha činila 110,77 t. Opätovný nárast produkcie rastlinných produktov subjekt zaznamenal v roku 2008, kedy bola produkcia na úrovni 21434,59 t, produkcia z ha pôdy bola na úrovni 87,67 t.

5.2 Dotácie rastlinnej výroby

Poľnohospodárstvo dlhodobo vykazuje nízku ziskovosť z produkcie poľnohospodárskych produktov. Náklady na produkciu presahujú výšku dosiahnutých tržieb z predaja. Štát podporuje poľnohospodárstvo ako kľúčové odvetvie národného hospodárstva formou dotácií.

Dotácie na jednotlivé komodity v PD Beša sú pridelované v závislosti od zberových plôch komodít. O dotácii pripadajúcej na komoditu informuje tabuľka č. 8.

Tab. 8

Dotácie rastlinnej výroby podľa komodít

Ukazovateľ	Dotácie v tis. Sk			Dotácia na t v Sk		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Pšenica	2677,1	4160,6	3501,7	1142,8	1308,4	1075,8
Jačmeň	2424,1	3046,7	2397,3	1378,0	2072,6	1313,9
Kukurica	300,0	229,5	365,6	696,6	4541,1	618,0
Obiloviny spolu	5401,2	7433,3	6264,7	3217,4	7922,0	3007,6
Kukurica na siláž	844,5	923,8	891,3	105,2	200,6	126,8
Jarné miešanky	153,0	218,9	202,2	609,1	1702,3	1411,9
JRK spolu	997,5	1142,7	1093,5	714,3	1902,9	1538,7
Lucerna	508,0	604,6	538,5	224,6	277,9	196,4
VRK spolu	508,0	604,6	538,5	224,6	277,9	196,4
Slničnica	1163,6	1229,0	757,2	2106,7	3915,1	1592,5
Repka ozimná	1145,1	1399,9	1817,5	1886,4	3240,9	1954,4
Cukrová repa	591,5	822,4	0,0	142,1	206,4	0,0
Trvalé trávnaté porasty	814,0	1049,5	810,2	542,8	571,9	735,6
Hrozno	201,7	260,1	214,8	2813,2	3673,2	5443,4
Celková zberová plocha v ha	10822,7	13941,5	11496,3	428,4	702,4	536,3

Zdroj: Údaje PD Beša

Poľnohospodárske družstvo získalo v roku 2006 od štátu dotáciu na rastlinnú výrobu vo výške 10822,7 tis. Sk. Najvyššia dotácia bola poskytnutá na zberovú plochu pšenice, až vo výške 2677,1 tis. Sk, dotácia na jednotku produkcie pšenice predstavovala 1142,8. Sk. Dotácia na jačmeň činila 2424,1 tis. Sk, dotácia na t 1378,04 Sk, na 60 ha osevnej plochy kukurice bola pridelená dotácia vo výške 300 tis. Sk, dotácia na t kukurice predstavovala 696,6 Sk. Družstvo získalo vysokú dotáciu na pestovanie repky ozimnej 1145,1 tis. Sk, dotácia na t činila 1886,4 Sk. Dotácia na slnečnicu bola vo výške 1163,6 tis. Sk, dotácia na t bola 2106,7 Sk. Na oševné plochy cukrovej repy podnik získal 591,5 tis. Sk. Dotácia na hrozno činila 201,7 tis. Sk.

V roku 2007 poľnohospodársky subjekt získal vyššiu dotáciu oproti predchádzajúcemu roku. Oševná plocha pšenice sa zvýšila, tým aj výška dotácie na pšenicu bola vyššia, činila

4160,6 tis. Sk, dotácia na t pšenice bola 1308,4 Sk. Aj napriek poklesu zberovej plochy jačmeňa, dotácia bola vyššia, 3046,7 tis. Sk. Dotácia na kukuricu predstavovala 229,5 tis. Sk, zvýšila sa dotácia na pestovanie slnečnice, výška dotácie bola na úrovni 1229 tis. Sk, na t slnečnice predstavovala dotácia 3915,1 Sk. Napriek poklesu osevnej plochy repky ozimenej, dotácia na komoditu bola zvýšená, činila 1399,9 tis. Sk. Vyššiu dotáciu podnik získal na zberovú plochu cukrovej repy, získaná dotácia bola vo výške 822,4 tis. Sk, dotácia na t činila 206,44 Sk. Dotácia na hrozno predstavovala v roku 2007 260,1 tis. Sk, dotácia na t hrozna bola 3673,2 Sk. V roku 2007 predstavovala celková výška dotácií rastlinnej výroby podniku 13941,5 tis. Sk.

Celková dotácia rastlinnej výroby v roku 2008 bola nižšia oproti predchádzajúcemu roku, dotácia činila 11496,3 tis. Sk. V roku 2008 podnik upustil od pestovania cukrovej repy, oševné plochy cukrovej repy boli prerozdelené medzi ostatné komodity. Výrazne sa zvýšila osevná plocha repky ozimenej, čo sa odzrkadlilo aj na výške dotácie na túto komoditu

1817,5 tis. Sk, dotácia na t činila 3240,9 Sk Na oševné plochy pšenice pripadla najvyššia dotácia vo výške 3501,7tis. Sk, dotácia na t bola 1075,8 Sk.

Dotácia na jačmeň bola 2397,3 tis. Sk. V dôsledku zvýšenia zberovej plochy kukurice sa zvýšila aj dotácia na plodinu. Nižšiu dotáciu podnik získal na oševné plochy slnečnice, dotácia na hrozno činila 214,8 tis. Sk, dotácia na t hrozna predstavovala 5443,4. Sk.

5.3 Tržby z realizácie rastlinných produktov

Časť vyprodukovanej úrody podnik využíva pre vlastnú spotrebu (ako osivo alebo ako krmivo pre hospodárske zvieratá), časť produkcie ide na odbyt.

Poľnohospodárske družstvo predáva produkty rastlinnej a živočíšnej výroby za realizačné ceny. Prehľad o vývoji realizačných cien rastlinných produktov poskytuje tabuľka č. 9.

Z tabuľky jasne môžeme pozorovať pohyblivosť realizačných cien komodít rastlinnej výroby. Vývoj realizačných cien poľnohospodárskych produktov je priamo závislý od dosiahnutej produkcie, ktorá je následne podmienená poveternostnými vplyvmi a zmenami.

Realizačná cena pšenice v roku 2006 bola na úrovni 3757 Sk za tonu. Jačmeň sa predával za 4214 Sk za tonu. Realizačná cena jednotky produkcie kukurice bola 4158 Sk. Slnečnica sa predávala za cenu 7140 Sk. Najvyššiu realizačnú cenu malo hrozno 10290 Sk za tonu,

Tab. 9

Vývoj realizačných cien rastlinných produktov

Ukazovateľ	Realizačná cena v Sk na jednotku produkcie (t)		
	2006	2007	2008
Pšenica	3757	6015	7075
Jačmeň	4214	6334	7255
Kukurica	4158	4450	0
Slničnica	7140	12600	7166
Repka ozimná	8550	8559	10139
Cukrová repa	1432	918	0
Hrozno	10290	11389	9077

Zdroj: Údaje PD Beša

pokračovanie k tab. č. 9:

realizačná cena repky ozimnej bola na úrovni 8550 Sk za tonu. Najnižšiu realizačnú cenu podnik zaznamenal u cukrovej repy.

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať v roku 2007 rast realizačných cien komodít rastlinnej výroby. Nižšiu realizačnú cenu zaznamenalo družstvo len u cukrovej repy 918 Sk, výrazne sa zvýšila realizačná cena slnečnice 12 600 Sk. Podnik zaznamenal výrazné zvýšenie realizačných cien pšenice a jačmeňa. Realizačná cena pšenice bola na úrovni 6015 Sk, čo je rast ceny o 38 % oproti predchádzajúcemu roku. Cena jačmeňa vzrástla o 34 % oproti roku 2006.

Realizačné ceny väčšiny rastlinných produktov v roku 2008 stúpili. Podnik zaznamenal výrazné zvýšenie realizačnej ceny iba pri repke ozimnej na 10139 Sk za tonu. Realizačná cena hrozna klesla na 9077 Sk za tonu. Značné zníženie realizačnej ceny postrehol podnik u slnečnice, realizačná cena komodity klesla o 43 %. Realizačné ceny pšenice a jačmeňa ako prvoradých komodít vzrástli v priemere o 14 %.

Prehľad o tržbách z predaja poskytujú tabuľky č. 10, 11 a 12 podľa jednotlivých rokov.

Objem predaja rastlinných produktov poľnohospodárskeho subjektu v roku 2006 predstavoval 10 719,2 t, objem skutočných tržieb dosiahol výšku 37 581 tis. Sk. Percento plnenia plánu tržieb z predaja rastlinných komodít splnil podnik na 87,39 %. Najvyššie tržby v sledovanom roku družstvo získalo z predaja pšenice, ktorej sa predalo 3489,4 t, skutočné tržby predstavovali 13 114 tis. Sk, tržby na t činili 5598 Sk, čím sa plán tržieb z predaja pšenice splnil na 86,27 %. Dobré výsledky subjekt získal predajom kukurice, ktorý prekročil plán tržieb o 65,58 %, tržby z realizácie predstavovali 1987 tis. Sk, tržby

na t činili 4613 Sk. Úspech zaznamenal podnik aj v tržbách z predaja repky ozimnej, kde sa predalo 607 t komodity, skutočné tržby predstihli plánované o 690 Sk, plán tržieb sa podarilo splniť na 115,33 %, tržby za t predanej repky ozimnej boli 8550 Sk. Neúspech zaznamenal podnik v tržbách z predaja hrozna, kde sa plán tržieb bol splnený len na 49,2%, tržby z predaj činili 738 tis. Sk, tržby na t 10 293 Sk.

Objem celkových tržieb družstva dosiahol v roku 2006 55 894 Sk, čím plán tržieb podniku ako celku bol splnený na 83,17%.

Tab. 10

Špecifikácia tržieb z predaja v roku 2006

Ukazovateľ	Predaj v t	Plán tržieb v tis. SK	Skutočné tržby v tis. SK	% plnenia plánu	Tržba za t v Sk
Tržby RV					
Pšenica	3489,4	15200	13114	86,27	5598
Jačmeň	1345,4	7100	5670	79,85	3223
Kukurica	477,8	1200	1987	165,58	4613
Slničnica	552,3	4300	3944	91,72	7141
Cukrová repa	4161,4	9200	5965	64,84	1433
Repka ozimná	607	4500	5190	115,33	8550
Hrozno	71,7	1500	738	49,2	10293
Lucerna	14,2	0	973	0	430
Kukurica na siláž	0	0	0	0	0
Spolu tržby RV	10719,2	43000	37581	87,39	1488
Tržby ŽV spolu		22900	17382	75,9	x
Tržby PV					x
Ostatné tržby		800	466	58,25	x
Doprava		500	465	93	x
Spolu RV, ŽV a PV		67200	55894	83,17	x

Zdroj: Údaje PD Beša

Z celkovej produkcie pšenice v roku 2007, 3132,3 t pšenice išlo na odbyt, skutočné tržby z predaja plodiny dosiahli výšku 18 843 tis. Sk, čím bol plán tržieb z predaja pšenice splnený na 104,39 %. Tržby za t predanej pšenice boli 5925 Sk. Objem predaja jačmeňa predstavoval v roku 2007 1082,4 t, objem tržieb z predaja jačmeňa predstavoval 6856 tis. Sk, plán plnenia podnik prekročil o 8,32 %. Tržby na t jačmeňa činili 4664 Sk. Predaj kukurice dosiahol úroveň 99,6 t, utŕžené tržby z realizácie predstavovali 444 tis. Sk, čo v percentuálnom vyjadrení znamená percento splnenia plánu na 34,15 %.

Slničnice sa predalo 313,9 t, dosiahnuté tržby predstavovali 3955 tis. Sk, tržby na t slnčnice činili 12600 Sk. Plán tržieb z predaja slnčnice sa naplnil na 71,9 %.

Tab. 11

Špecifikácia tržieb z predaja v roku 2007

Ukazovateľ	Predaj v t	Plán tržieb v tis. SK	Skutočné tržby v tis. SK	% plnenia plánu	Tržba za t v Sk
Tržby RV					
Pšenica	3132,3	18050	18843	104,39	5925
Jačmeň	1082,4	6300	6856	108,32	4664
Kukurica	99,6	1300	444	34,15	8785
Slničnica	313,9	5500	3955	71,9	12600
Cukrová repa	3983,9	7690	3657	47,55	918
Repka ozimná	431,9	4800	3697	77,02	8559
Rezky, skrojky	0	0	0	0	0
Hrozno	70,8	1400	807	57,64	11398
Lucerna	5	0	489	0	0
Kukurica na siláž	0	0	0	0	0
Spolu tržby RV	9119,8	45040	38748	86,03	1952
Tržby ŽV spolu		22810	16570	72,64	x
Tržby PV					x
Ostatné tržby		800	354	44,25	x
Doprava		500	318	63,6	x
Spolu RV, ŽV a PV		69150	55990	80,96	x

Zdroj: Údaje PD Beša

pokračovanie k tab. č. 11:

Objem predaja cukrovej repy dosiahol v roku 2007 výšku 3983,9 t, tržby z realizácie predaja plodiny boli na úrovni 3657 tis. Sk, plán tržieb podnik splnil na 47,55 %. Tržby za t cukrovej repy predstavovali 918 Sk. Repky ozimenej sa predalo 431,9 t, čo je v hodnotovom vyjadrení 3697 tis. Sk, percento plnenia plánu bolo 77,02 %, tržby za t komodity boli na úrovni 8559 Sk. PD Beša celú úrodu hrozna každoročne odpredáva odberateľom. Tento rok predaj predstavoval 70,8 t, tržby z realizácie predaja boli 807 tis. Sk, pričom percento plnenia plánu bolo dosiahnuté na úrovni 57,64 %, tržby z predaja za t hrozna činili 11398 Sk. Lucerny sa predalo 5 t, čo prinieslo tržby vo výške 489 tis. Sk. Celkový objem predaja rastlinných produktov družstva v roku 2007 činil 9119,8 t, dosiahnuté tržby z realizácie predstavovali 38 748 tis. Sk. Subjekt splnil plán tržieb z predaja rastlinných produktov na 86,03 %.

Podnik predáva aj produkciu živočíšnej výroby, z ktorej tržby v roku 2007 činili

16 570 tis. Sk. Podnik realizuje aj pridruženú výrobu. Objem tržieb z celkovej činnosti podniku dosiahol úroveň 55 990 tis. Sk, plán celkových tržieb poľnohospodársky subjekt splnil na 80,96 %.

Tabuľka č. 12 poskytuje prehľad o dosiahnutých tržbách z realizácie predaja produkcie v roku 2008.

Podnik predal v roku 2008 1182,7 t pšenice, čo predstavuje skutočné tržby z predaja 8364 tis. Sk, čím sa družstvu podarilo plán tržieb z predaja pšenice splniť na 51,33 %. Tržby za t pšenice činili 2570 Sk. Jačmeňa sa predalo 1104,1 t. Objem skutočných tržieb z realizácie jačmeňa dosiahol 8011 tis. Sk, tržby za t dosiahli úroveň 4391 Sk, plán tržieb z predaja bol prekročený o 35,32 %. V sledovanom období sa podniku nepodarilo splniť plán tržieb z predaja kukurice. Z olejnin podnik predal slnečnicu, aj repku ozimnú. Objem predaja slnečnice činil 475,49 t, čo prinieslo podniku skutočné tržby vo výške 3408 tis. Sk. Tržby za t slnečnice predstavovali 7167 Sk, plán tržieb bol splnený na 96,27 %. Repky ozimnej sa predalo 929,94 t, výška dosiahnutých tržieb z predaja komodity činila 9429 tis. Sk, z plánovaných tržieb 9100 tis. Sk. Tržby za t predanej repky činili 10139 Sk. Plánované tržby

Tab. 12

Špecifikácia tržieb z predaja v roku 2008

Ukazovateľ	Predaj v t	Plán tržieb v tis. SK	Skutočné tržby v tis. SK	% plnenia plánu	Tržba za t v Sk
Tržby RV					
Pšenica	1182,7	16300	8364	51,33	2570
Jačmeň	1104,1	5920	8011	135,32	4391
Kukurica	0	510	0	0	0
Slnečnica	475,49	3540	3408	96,27	7167
Cukrová repa	0	0	0	0	0
Repka ozimná	929,94	9100	9429	103,61	10139
Rezky, skrojky	0	0	0	0	0
Hrozno	39,46	730	358	49,04	9072
Lucerna - semeno	3,3	0	297	0	0
Kukurica na siláž	0	0	0	0	0
Spolu tržby RV	3734,99	36100	29867	82,73	1393
Tržby ŽV spolu		20300	18215	89,72	x
Tržby PV					x
Ostatné tržby		200	490	245	x
Doprava		300	193	64,33	x
Spolu RV, ŽV a PV		56900	48765	85,7	x

Zdroj: Údaje z PD Beša

pokračovanie k tab. č. 12:

z predaja repky ozimnej podnik v roku 2008 prekročil o 3,61 %. Dosiachnuté tržby z predaja hrozna činili 358 tis. Sk, pričom percento plnenia bolo splnené na 49,04 %. Tržby za t hrozna boli na úrovni 9072 Sk. Podnik predal v tomto roku 3,3 t semena lucerny. Objem tržieb z predaja lucernového semena činil 297 tis. Sk.

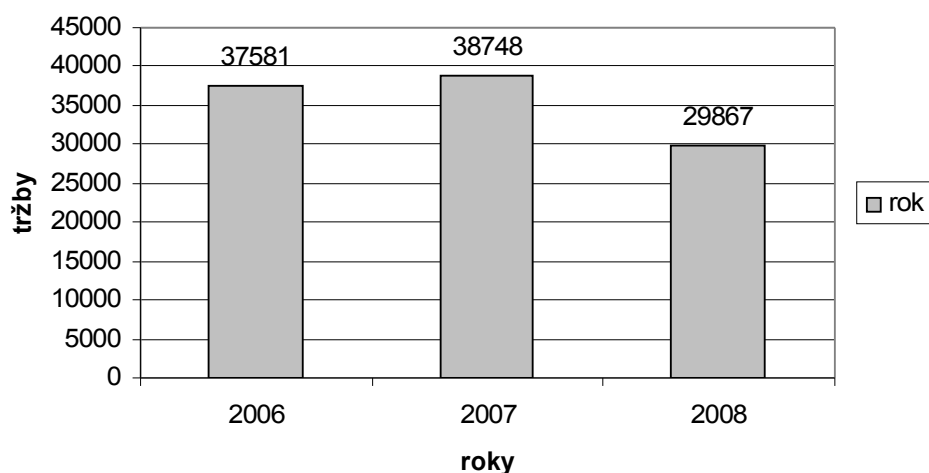
V sledovanom roku podnik dosiahol z predaja rastlinných produktov celkové tržby na úrovni 29 867 tis. Sk, oproti plánovaným tržbám 36 100 tis. Sk, čím bol plán podniku splnený na

82,73 %. V roku 2008 boli tržby z realizácie komodít RV najnižšie v sledovanom období rokov 2006 – 2008, čo bolo nutným dôsledkom nepriaznivého počasia.

Objem tržieb podniku spolu ako za celok, vrátane ŽV a PV dosiahol 48 765 tis. Sk, Podnik splnil plán celkových tržieb na 85,7%.

Nižšie uvedená tabuľka poskytuje pohľad na medziročný vývoj tržieb RV poľnohospodárskeho družstva v sledovanom období rokov 2006 – 2008, ako aj pohľad na zmenu tržieb oproti východiskovému obdobiu (r. 2006). Z hľadiska komodít, najvyšší pokles tržieb zaznamenali v tržbách z predaja pšenice v roku 2008, kedy tržby poklesli oproti predchádzajúcemu roku až o 10 479 tis. Sk.

Vývoj tržieb podniku ako celku mal kolísavú tendenciu, v roku 2007 tržby subjektu vzrástli o 1167 tis. Sk oproti predchádzajúcemu roku. V nasledujúcom roku tržby výrazne poklesli až o 8881 tis. Sk. Tržby z predaja rastlinnej produkcie oproti východiskovému obdobiu poklesli o 7714 tis. Sk. Uvedené skutočnosti zobrazuje aj obrázok č. 1.

Obr. č. 1

**Vývoj celkových tržieb RV v sledovanom období
(r. 2006 – r. 2008)**

Tab. 13

Vývoj tržieb podniku za sledované obdobie (od r. 2006 - r. 2008)

Ukazovateľ	Skutočné tržby v tis. SK			Zmena v tis. Sk		
	2006	2007	2008	2007 - 2006	2008 - 2007	2008 - 2006
Tržby RV						
Pšenica	13114	18843	8364	5729	-10479	-4750
Jačmeň	5670	6856	8011	1186	1155	2341
Kukurica	1987	444	0	-1543	-444	-1987
Slnečnica	3944	3955	3408	11	-547	-536
Cukrová repa	5965	3657	0	-2308	-3657	-5965
Repka ozimná	5190	3697	9429	-1493	5732	4239
Rezky, skrojky	0	0	0	0	0	0
Hrozno	738	807	358	69	-449	-380
Lucerna	973	489	297	-484	-192	-676
Kukurica na siláž	0	0	0	0	0	0
Spolu tržby RV	37581	38748	29867	1167	-8881	-7714
Tržby ŽV spolu	17382	16570	18215	-812	1645	833
Tržby PV						
Ostatné tržby	466	354	490	-112	136	24
Doprava	465	318	193	-147	-125	-272
Spolu RV, ŽV a PV	55894	55990	48765	96	-7225	-7129

Zdroj: Údaje PD Beša

5.4 Náklady v rastlinnej výrobe

Náklady sú predmetom pozornosti manažérov každého subjektu, nielen v agrosektore. Upriamujú pozornosť manažérov na tie oblasti, kde možno náklady znižovať a spôsob, akým náklady podniku znižovať, upriamujú pozornosť manažérov na odkrývanie rezerv podniku, čo vedie k zvyšovaniu efektívnosti využívaného kapitálu v procese výroby a tým aj k zvýšeniu celkovej efektívnosti podniku.

Náklady podniku sú peňažné čiastky, ktoré podnik účelne vynaložil na získanie výnosov. Náklady môžeme definovať ako peňažné ocenenie spotreby výrobných faktorov vynaložených podnikom na jeho výkony a ostatné účelovo vynaložené náklady spojené s jeho činnosťou. Náklady podniku predstavujú hodnotové vyjadrenie spotreby výrobných prostriedkov a práce.

Vývoj vlastných nákladov PD Beša, v rastlinnej výrobe, podľa jednotlivých komodít zobrazuje tabuľka č. 14.

Tab. 14

Vlastné náklady rastlinnej výroby podľa jednotlivých komodít

Ukazovateľ	V N v tis. Sk			VN na t v Sk		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Pšenica	7880	11985	12540	3363	3768	3851
Jačmeň	6424	5616	7321	3651	3820	4014
Kukurica	1628	1664	2240	3779	0	3786
Obiloviny spolu	15932	19265	22101	x	x	x
Kukurica na siláž	2005	1142	1750	249	248	249
Jarné miešanky	65	36	197	258		343
JRK spolu	2070	1178	1947	x	x	x
Tráva na o. p.	0	0	0	0	0	0
Ďatelina	0	0	0	0	0	0
Lucerna	516	0	796	228	101	290
VRK spolu	516	0	796	x	x	x
Slničnica	3988	5960	5353	7220	18986	11260
Repka ozimná	4968	3928	9016	8184	9094	8525
Cukrová repa	8084	9402	0	1942	2359	0
Trvalé trávnaté porasty	62	444	284	41	241	257
Hrozno	1239	1061	1145	17280	14985	29060
Celkové vlastné náklady RV	36859	41238	40642	1459	2078	1896

Zdroj: Údaje z PD Beša

Celkové vlastné náklady RV družstva v roku 2006 predstavovali 36 859 tis. Sk. Najvyššie vlastné náklady vznikli podniku pestovaním pšenice a cukrovej repy. Vlastné náklady na produkciu pšenice činili 7880 tis. Sk, vlastné náklady na jednotku produkcie pšenice predstavovali 3363 Sk. V pestovaní cukrovej repy vznikli podniku vlastné náklady vo výške 8084 tis. Sk, náklady na t produkcie činili 1942 Sk. Produkcia jačmeňa znamenala pre podnik vlastné náklady vo výške 6424 tis. Sk, vlastný náklad na t činil 3651 Sk. Pestovanie kukurice predstavovalo vlastné náklady vo výške 1628 tis. Sk, vlastný náklad na t kukurice bol

3779 Sk. Vlastné náklady družstva na produkciu slnečnice činili 3988 tis. Sk, náklady na t slnečnice 7220 Sk. Pestovaním repky ozimnej vznikli vlastné náklady na plodinu vo výške 4968 tis. Sk, náklady na t činili 8184 Sk. Vlastné náklady na pestovanie vinnej révy činili v roku 2006 1239 tis. Sk, náklad na t vinnej révy predstavoval 17280 Sk.

V roku 2007 celkové vlastné náklady podniku oproti predchádzajúcemu roku stúpili o 4379 tis. Sk, dosahovali výšku 41 238 tis. Sk. Celkové vlastné náklady na jednotku produkcie v roku 2007 činili 2078 Sk, tzn. vzrástli o 619 Sk.

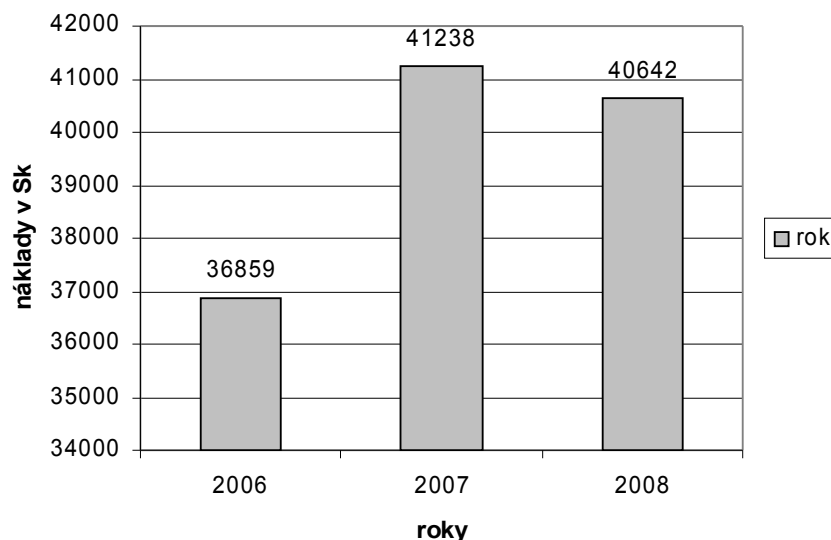
Výrazné zvýšenie vlastných nákladov podnik zaznamenal v pestovaní pšenice, vlastné náklady na produkciu pšenice činili 11 985 tis. Sk, náklady na t predstavovali 3768 Sk. Viditeľný nárast vlastných nákladov zaznamenal podnik aj v pestovaní slnečnice a cukrovej repy. Pokles vlastných nákladov zachytil podnik v pestovaní jačmeňa, kedy náklady na produkciu komodity klesli o 808 tis. Sk, vlastný náklad z jednotky produkcie komodity činil

3820 Sk. Výrazné zníženie vlastných nákladov nastalo v pestovaní repky ozimnej, kedy vlastné náklady na produkciu oproti predchádzajúcemu roku klesli o 1040 tis. Sk, vlastný náklad na jednotku produkcie bol 9094 Sk. Aj v pestovaní hrozna podnik zaznamenal pokles nákladov, vlastné náklady činili 1061 tis. Sk, čo je pokles o 178 tis. Sk. Náklad na jednotku produkcie hrozna predstavoval 14985 Sk.

V roku 2008 podnik zaznamenal pokles celkových vlastných nákladov rastlinnej výroby o 596 tis. Sk oproti roku 2007. Celkové vlastné náklady činili 40 642 tis. Sk, celkové vlastné náklady na t predstavovali 1869 Sk. Pokles celkových vlastných nákladov v roku 2008 bol okrem iného aj následkom rozhodnutia podniku ukončiť pestovanie cukrovej repy, nakoľko táto komodita sa javila ako vysoko nákladová na produkciu a nízko rentabilná.

Najvyššie náklady podniku vznikli pestovaním repky ozimnej. Nárast vlastných nákladov na pestovanie repky ozimnej bol reakciou na zvýšenie osevných plôch repky ozimnej, táto komodita nahradila osevné plochy pripadajúce na cukrovú repu. Vlastný náklad na jednotku produkcie činil 8525 Sk. Vlastné náklady na pšenicu ako hlavnú komoditu rastlinnej výroby vzrástli oproti predchádzajúcemu roku o 555 tis. Sk, náklady na jednotku produkcie pšenice činili 3851 Sk. Vlastné náklady na jačmeň predstavovali 7321 tis. Sk, náklady na t 4014 Sk. Vlastné náklady na pestovanie hrozna predstavovali v roku 2008 1145 tis. Sk, vzrástli oproti predchádzajúcemu roku o 84 tis. Sk. Vlastné náklady na t boli 29 060 Sk. Podnik zaznamenal pokles vlastných nákladov v produkcii slnečnice.

V roku 2008 vlastné náklady na produkciu slnečnice činili 5353 tis. Sk, vlastné náklady na t plodiny boli na úrovni 11 260 Sk. Vo všeobecnosti môžeme skonštatovať, že vlastné náklady PD Beša medziročne narastajú. Tento nárast celkových vlastných nákladov RV je spôsobený rastom cien vstupov do výroby, rastom cien energií, súčiastok, pohonných hmôt, chemických ochranných prostriedkov, rastom životnej úrovne obyvateľstva, ktorá sa premieta do rastu miezd. Pohľad na vývoj nákladov v sledovanom období poskytuje obrázok č. 2.

Obr. č. 2

**Vývoj celkových vlastných nákladov RV v sledovanom období
(r. 2006 – r. 2008)**

6. EKONOMICKÉ ZHODNOTENIE RASTLINNEJ VÝROBY POĽNOHOSPODÁRSKEHO DRUŽSTVA BEŠA

6.1 Výsledok hospodárenia rastlinnej výroby

Zámerom každého podnikateľského subjektu je ziskovosť. Ziskový podnik je konkurencieschopnejší, ľahšie sa dokáže presadiť na trhu a prispôbiť sa aj negatívnym vplyvom okolia, či už z vonkajšieho alebo vnútorného prostredia podniku.

V prípade, že výnosy podniku sú väčšie ako vynaložené náklady na činnosť, podnik dosahuje zisk. Zisk môže následne použiť na rôzne účely, napr. časť odvedie do fondov zo zisku, časť vytvoreného zisku môže použiť na zvýšenie základného imania, prípadne si časť zisku môže ponechať ako nerozdelený zisk. Ak vynaložené náklady sú vyššie ako výnosy, podnik dosahuje stratu.

Nasledujúca tabuľka poskytuje informáciu o dosiahnutom výsledku hospodárenia za jednotlivé komodity rastlinnej výroby PD Beša, ako aj o výsledku hospodárenia za rastlinnú výrobu ako celok, za jednotlivé roky.

Tab. 15

Výsledok hospodárenia rastlinnej výroby podľa jednotlivých komodít

Ukazovateľ	VH v tis. Sk			VH na t v Sk		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Pšenica	7911,1	11018,6	-674,3	3378	3466	-206
Jačmeň	1670,1	4286,7	3087,3	950	2917	1690
Kukurica	659,0	-990,5	-1874,4	1531	13326	-3168
Kukurica na siláž	-1160,5	-218,2	-858,7	-144	-47	-122
Lucerna	965,0	1093,6	39,5	427	177	-94
Slnečnica	1119,6	-776,0	-1187,8	2028	-2471	-2500
Repka ozimná	1367,1	1168,9	2230,5	2253	2706	3569
Cukrová repa	-1527,5	-4922,6	0,0	-366	-1235	0
Trvalé trávnaté porasty	752,0	605,5	526,2	502	331	479
Hrozno	-299,3	6,1	-572,2	-4174	87	-14544

Zdroj: Údaje PD Beša

Najvyšší výsledok z hospodárskej činnosti z hľadiska komodít RV v roku 2006 družstvo zaznamenalo z obilnín v pestovaní pšenice. Dosažený výsledok hospodárenia z hlavnej poľnohospodárskej komodity činil zisk vo výške 7911,1 tis. Sk, zisk na t pšenice predstavoval 3378 Sk. Zisk z jačmeňa bol pomerne nízky 1670,1 tis. Sk, aj napriek vysokej dotácii na komoditu. Ziskovo sa v roku 2006 ukázalo aj pestovanie repky ozimnej, dosažený zisk bol na úrovni 1367,1 tis. Sk VH za t činil 2253 Sk. Naproti tomu vysoko stratové bolo v roku 2006 pestovanie cukrovej repy. Aj napriek dotácii na cukrovú repu od štátu bol dosažený výsledok hospodárenia z produkcie cukrovej repy strata vo výške 1527,5 tis. Sk. Z komodít rastlinnej výroby bola v roku 2006 zisková aj kukurica, produkcia hrozna znamenala pre družstvo stratu vo výške 299,3 tis. Sk.

V roku 2007 podnik dosiahol lepší výsledok hospodárenia v pestovaní pšenice. Zisk z tejto komodity činil 11018,6 tis. Sk, bol vyšší oproti predchádzajúcemu roku o 3107,5 tis. Sk, zisk za t pšenice bol na úrovni 3466 Sk. Rovnako výsledok hospodárenia jačmeňa bol vyšší o 2616,6 tis. Sk oproti roku 2006. VH na t jačmeňa činil 2917 Sk. Výrazne lepší zisk podnik dosiahol aj v produkcii hrozna 6,1 tis. Sk. Naproti tomu repka ozimná dosiahla nižší zisk oproti predchádzajúcemu roku. Vysokú stratu opäť vykázalo pestovanie cukrovej repy, i napriek vysokej dotácii strata činila 4922,69 tis. Sk. V tomto roku sa ako vysoko stratové ukázalo aj pestovanie slnečnice, kde strata dosiahla výšku 776 tis. Sk. Produkci kukurice predstavovala pre podnik stratu vo výške 990,5 tis. Sk.

V roku 2008 dosiahol podnik prekvapivo stratu z produkcie pšenice, čo bol následok už spomínaného počasia, strata činila 674,3 tis. Sk. Zisk podniku prinieslo jedine pestovanie jačmeňa, kde podnik dosiahol zisk 3087,3 tis. Sk, zisk na t činil 1690 Sk. Družstvo síce

dosiahlo z tejto komodity zisk, z tabuľky však vyplýva, že poveternostné vplyvy mali nepriaznivý dopad aj na pestovanie tejto plodiny, nakoľko dosiahnutý zisk bol nižší oproti roku 2007. Pestovanie repky ozimenej znamenalo pre podnik zisk vo výške 2230,5 tis. Sk, zisk na jednotku produkcie činil 3569 Sk. Repka ozimná bola jedinou plodinou, z ktorej zisk bol výrazne vyšší oproti predchádzajúcemu roku. Počasie negatívne ovplyvnilo zisk z pestovania hrozna. Vysokú stratu podnik spozoroval opätovne v produkcii kukurice, kde strata bola na úrovni 1874,4 tis. Sk. Vysoko stratové bolo i pestovanie slnečnice. Z uvedeného môžeme pozorovať, že počasie je významný fenomén, ktorý môže mať negatívny dopad na poľnohospodárstvo.

Tab. 16

Výsledok hospodárenia v RV za sledované obdobie

Ukazovateľ	Roky		
	2006	2007	2008
Hrubá poľnohospodárska produkcia	34252	34558	40348
Trhová poľnohospodárska produkcia	32244	27674	24741
Tržby z realizácie RV	37581	38748	29867
Dotácie	10822,7	13941,5	11496,3
Náklady RV	36859	41238	40642
VH za RV v tis. Sk	13552,7	18335,5	16328,3

Zdroj: Údaje PD Beša

Rastlinná výroba je nosným pilierom poľnohospodárskeho družstva. Dosiahnutý výsledok hospodárenia je ovplyvnený popri výške vynaložených nákladov v poľnohospodárskej prvovýrobe aj pôdno-klimatickými podmienkami regiónu podniku. Tie ovplyvňujú produkciu rastlinnej výroby a tým aj zisk z realizácie rastlinných produktov, v konečnom dôsledku majú dopad na celkový dosiahnutý výsledok hospodárenia za podnik ako celok.

Poľnohospodárske družstvo v sledovanom období rokov 2006 – 2008 v odvetví rastlinnej výroby dosiahlo zisk, utŕžené tržby z predaja poľnohospodárskych produktov prevýšili vynaložené celkové vlastné náklady podniku o 13552,7 tis. Sk. V nasledujúcom roku bol dosiahnutý zisk v rastlinnej výrobe podniku vyšší o 4782,8 tis. Sk, dosiahol výšku 18335,5 tis. Sk. Rok 2008 znamenal pre poľnohospodárske družstvo v produkcii rastlinných produktov nižší zisk, oproti predchádzajúcemu roku o 2007,2 tis. Sk, zisk rastlinnej výroby činil 16328,3 tis. Sk.

Tab. 17

**Výsledok hospodárenia za podnik ako celok
za sledované obdobie**

Ukazovateľ	Roky		
	2006	2007	2008
Výkony celkom	73414	74058	75328
Náklady celkom	72894	73431	73837
VH (Výkony - Náklady) v tis. Sk	520	627	1491

Zdroj: Údaje PD Beša

Poľnohospodárske družstvo Beša patrí v okrese Levice medzi najväčšie poľnohospodárske družstvá. Podnik ako celok za všetky sledované obdobia dosahoval zisk. V roku 2006 činil dosiahnutý výsledok hospodárenia 520 tis. Sk, v roku 2007 podnik dosiahol zisk 627 tis. Sk. Z hľadiska výšky dosiahnutého zisku sa najlepšie javí rok 2008, kedy dosiahnutý zisk bol vo výške 1491 tis. Sk, aj napriek veľkým stratám v rastlinnej výrobe.

6.2 Rentabilita rastlinnej výroby

Rentabilita je schopnosť podniku dosahovať zisk a zhodnocovať kapitál vložený do výroby. Ak tržby z predaja sú vyššie ako náklady vložené do výroby, podnik dosahuje zisk, subjekt hospodári rentabilne. Ak celkové tržby z realizácie predaja komodít rastlinnej výroby sú vyššie ako celkové vlastné náklady podnik dosahuje zisk, rastlinná výroba podniku je rentabilná.

Tabuľky č. 18 a 19 informujú o rentabilite jednotlivých plodín rastlinnej výroby realizovaných PD Beša a tiež o rentabilite rastlinnej výroby.

Tab. 18

Rentabilita komodít rastlinnej výroby

Ukazovateľ	Rentabilita v %		
	2006	2007	2008
Pšenica	100	92	-5
Jačmeň	26	76	42
Kukurica	41	0	-84
Slnečnica	28	-13	-22
Repka ozimná	28	30	42
Cukrová repa	-19	-52	0
Hrozno	-24	1	-50

Zdroj: Údaje PD Beša

Z plodín rastlinného charakteru bola najvyššia rentabilita v roku 2006 v pestovaní pšenice, rentabilita pšenice dosahovala 100 %. Rentabilita jačmeňa činila 26 %, v roku 2006 bola ziskovejšia kukurica, dosiahnutá rentabilita z produkcie kukurice činila 41 %. Rentabilita olejnín bola na rovnakej úrovni 28 %. V tomto roku sa ako nerentabilné ukázalo pestovanie cukrovej repy a hrozna.

V nasledujúcom roku bola výrazne lepšia dosiahnutá rentabilita jačmeňa 76 %, rentabilita pšenice mierne poklesla, naproti tomu vzrástla o 2 % rentabilita repky ozimnej. V roku 2007 slnečnica nebola rentabilná, cukrová repa opäť vykázal vysokú nerentabilnosť.

Rok 2008 sa viaceré plodiny ukázali ako nerentabilné, rentabilita pšenice bola na úrovni - 5 %, kukurica - 84 %, poklesla aj rentabilita slnečnice, vysokú nerentabilnosť vykázalo hrozno 50 %. V sledovanom roku vykázala z pestovaných plodín vyššiu rentabilitu len repka ozimná, ktorej rentabilita vzrástla o 12 %. Rentabilné bolo i pestovanie jačmeňa.

Tab. 19

Rentabilita rastlinnej výroby PD Beša

Ukazovateľ	Roky		
	2006	2007	2008
Rentabilita nákladov v %	37	44	40
Rentabilita výnosov v %	28	35	39
Rentabilita tržieb v %	78	74	72
Ekon. efekt. nákladov v %	131	128	102

Zdroj: Údaje PD Beša

Rentabilita nákladov rastlinnej výroby PD Beša bola v roku 2006 37 %, v ďalšom roku rentabilita nákladov vzrástla o 7 %, v roku 2008 následne rentabilita nákladov RV klesla o 4 %.

Rentabilita výnosov rastlinnej výroby v sledovanom období rástla, v roku 2006 bola 28 %, v roku 2007 vzrástla rentabilita výnosov o 7 %, v roku 2008 dosiahla úroveň 39 %. Rentabilita tržieb medziročne klesala, najskôr mala hodnotu 78 %, v roku 2007 klesla o 4 %, v roku 2008 rentabilita tržieb opätovne klesla o 2 %, predstavovala 72 %. Ekonomická efektívnosť nákladov medziročne klesala. V roku 2006 bola na úrovni 131 %, následne klesla o 3 %, v roku 2008 predstavovala ekonomická efektívnosť nákladov RV 102 %.

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že rastlinná výroba PD Beša je rentabilná. Vlastné náklady vložené do výroby sa podniku vrátia vo forme tržieb z predaja.

ZÁVER

Zámerom bakalárskej práce bolo analyzovať a vyhodnotiť na základe dostupných interných údajov podniku rastlinnú výrobu Poľnohospodárskeho družstva Beša v časovom rozmedzí rokov 2006 – 2008.

Poľnohospodárske družstvo počas svojej šesťdesiatročnej existencie prešlo viacerými zmenami. V súčasnosti má družstvo 250 členov, z hľadiska výrobnjej organizácie pozostáva z rastlinnej, živočíšnej výroby a úseku technických služieb. Aj napriek dlhodobej stratovosti živočíšnej výroby, táto ešte v podniku funguje. Poľnohospodársky subjekt je primárne orientovaný na rastlinnú výrobu, zameriava sa predovšetkým na pestovanie obilnín, olejní, cukrovej repy a hrozna. Štruktúra pôdneho fondu je pomerne stabilná, zberové plochy komodít sa medziročne rozširujú aj vďaka dotáciám do rastlinnej výroby. Najväčšie zastúpenie osevných plôch pripadá na pšenicu a jačmeň ako kľúčové plodiny. Dosiahnuté hektárové úrody sú ovplyvňované predovšetkým poveternostnými vplyvmi. Produkciu rastlinnej výroby podnik využíva pre interné účely, väčšiu časť produkcie realizuje na trhu vo forme predaja. Výška tržieb podniku je závisí od vývoja realizačných cien komodít. Podnik registruje každoročne rast realizačných cien.

V sledovanom období sa z hľadiska výšky dosiahnutých tržieb z realizácie rastlinných produktov najlepšie javí rok 2007, kedy celkové tržby predstavovali 38 748 tis. Sk, tržby za t pšenice boli na úrovni 5925 Sk, jačmeňa 4664 Sk. Najhorší z hľadiska tržieb z predaja bol pre podnik rok 2008, celkové tržby z predaja činili v tomto roku 29867 tis. Sk, tržby za t pšenice dosiahli nízku úroveň 2570 Sk. Pokles celkových tržieb podniku bol popri nepriaznivom počasí spôsobený aj tým, že podnik prestal pestovať cukrovú repu.

Z pohľadu vlastných nákladov rastlinnej výroby boli najnižšie celkové vlastné náklady RV v roku 2006. Vlastný náklad na t pšenice v spomínanom roku predstavoval 3363 Sk, jačmeňa 3651 Sk. Najvyššie náklady vznikli podniku pestovaním cukrovej repy, vlastné náklady na cukrovú repu činili 8084 tis. Sk, vlastný náklad na t 1942 Sk. V roku 2007 boli najvyššie vlastné náklady podniku na pestovanie pšenice a jačmeňa, opäť vzrástli vlastné náklady na cukrovú repu. V nasledujúcom roku podnik zaznamenal u väčšiny komodít nárast vlastných nákladov. Výrazne vzrástli vlastné náklady na pestovanie repky ozimenej. Bolo to spôsobené tým, že táto plodina nahradila pestovanie cukrovej repy.

Z ohľadu merania ekonomického výsledku pestovaných plodín, v prvých dvoch rokoch sledovaného obdobia, bol podnik u väčšiny komodít ziskový, stratu vykázali iba už

spomenutá cukrová repa a hrozno. Počas sa podpísalo na nepriaznivom výsledku hospodárenia komodít ako pšenica, kukurica a slnečnica v roku 2008, kedy bola u týchto komodít dosiahnutá strata.

Rastlinná výroba podniku ako celok je zisková v každom roku. Najlepšie sa ukázal rok 2007, kedy zisk z rastlinnej výroby činil 18 335,5 tis. Sk, v roku 2006 dosahoval úroveň 13552,7 tis. Sk, v roku 2008 zisk z rastlinnej výroby poklesol o 2007,2 tis. Sk oproti predchádzajúcemu roku.

Zo strany sledovania rentability jednotlivých komodít, v roku 2006 sa iba pestovanie cukrovej repy a hrozna ukázalo ako nerentabilné. Najvyššia rentabilita bola dosiahnutá u pšenice 100 % a kukurice 41 %, rentabilita jačmeňa bola 26 %. V nadchádzajúcom roku vzrástla rentabilita jačmeňa na 76 %, rentabilita pšenice poklesla o nepatrné percento, nerentabilnosť poukázala opäť cukrová repa a slnečnica.

Pri posudzovaní rentability nákladov, výnosov a tržieb rastlinnej výroby, ako aj ekonomickej efektívnosti nákladov sa rastlinná výroba ukázala vo všetkých spomenutých ukazovateľoch rentabilná, medziročne len s nepatrným percentom výkyvu.

Vychádzajúc z podkladov podniku, konštatujem, že podnik medziročne zaznamenáva rast celkových vlastných nákladov rastlinnej výroby, v dôsledku rastu cien vstupov. Tržby z realizácie popri realizačných cenách závisia aj od vyprodukovanej hektárovej produkcie. Rastlinná výroba podniku je zisková, je dôležité však zdôrazniť, že aj vďaka poskytnutým dotáciám. Rastlinná výroba PD Beša je rentabilná.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BIELIK, Peter a kol. 1995. *Agrárna ekonomika*. 1. vyd. Nitra: VŠP, 1995. 56 s. ISBN 80-7137-239-0.
2. BIELIK, Peter. 1995. *Ekonomika podnikov*. 1. vyd. Nitra: VŠP, 1995. 79 s. ISBN 80-7137-214-5.
3. BIELIK, Peter. 2008. *Podnikové hospodárstvo*. 2. vyd. Nitra: SPU, 2008. 91, 169, 280 s. ISBN 978-80-552-0010-1.
4. BOREKOVÁ, Božena. 2004. *Ekonomika agroodvetví*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2004. 11–13 s. ISBN 80-8069-306-4.
5. BOREKOVÁ, Božena. 1996. *Ekonomika poľnohospodárstva*. 1. vyd. Nitra: VŠP, 1996. 4-5 s. ISBN 80-7137-335-4.
6. GRZNÁR, Miroslav. 2006. Konkurenčná schopnosť a kapitálová vybavenosť slovenského poľnohospodárstva po vstupe do EÚ. In *Ekonomika poľnohospodárstva*, roč. 6, 2006, č. 3, s. 136.
7. HUBA, Juraj. 2008. Bez spolupráce roľníci nemôžu prosperovať. In *Rolnícke noviny*, 23. 5. 2008, č. 21, s. 6.
8. CHRASTINOVÁ, Zuzana - IZAKOVIČOVÁ, Beáta. 2006. Vývoj smerovania slovenského poľnohospodárstva. In *Ekonomika poľnohospodárstva*, roč. 6, 2006, č. 4, s. 20-21.
9. CHUDÝ, Jozef - ČIŽMÁRIK, Ladislav. 2006. Predpokladaný vývoj produkcie a intenzity komodít rastlinnej výroby vplyvom klimatickej zmeny. In *Ekonomika poľnohospodárstva*, roč. 6, 2006, č. 4, s. 45.
10. IZAKOVIČOVÁ, Beáta - ĎURIČOVÁ, Ivona. 2006. Implementácia spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ v SR. In *Ekonomika poľnohospodárstva*, roč. 6, 2006, č. 3, s. 50.
11. JANDA, Karel - ČAJKA, Martin. 2006. Podpora zemédělského úvėru na Slovensku a v Āeskej republice. In *Ekonomický časopis*, roč. 54, 2006, č. 2, s. 146-151.
12. JANKELOVÁ, Nadeřda. 2006. Manařment a úspešnosť slovenských agrárnych podnikov. In *Ekonomické rozhľady*, roč. 35, 2006, č. 4, s. 466.
13. JAVOR, Ivan. 2007. Obilniny sú a zostanú strategickou komoditou. In *Rolnícke noviny*, 14. 12. 2007, č. 50, s. 4.

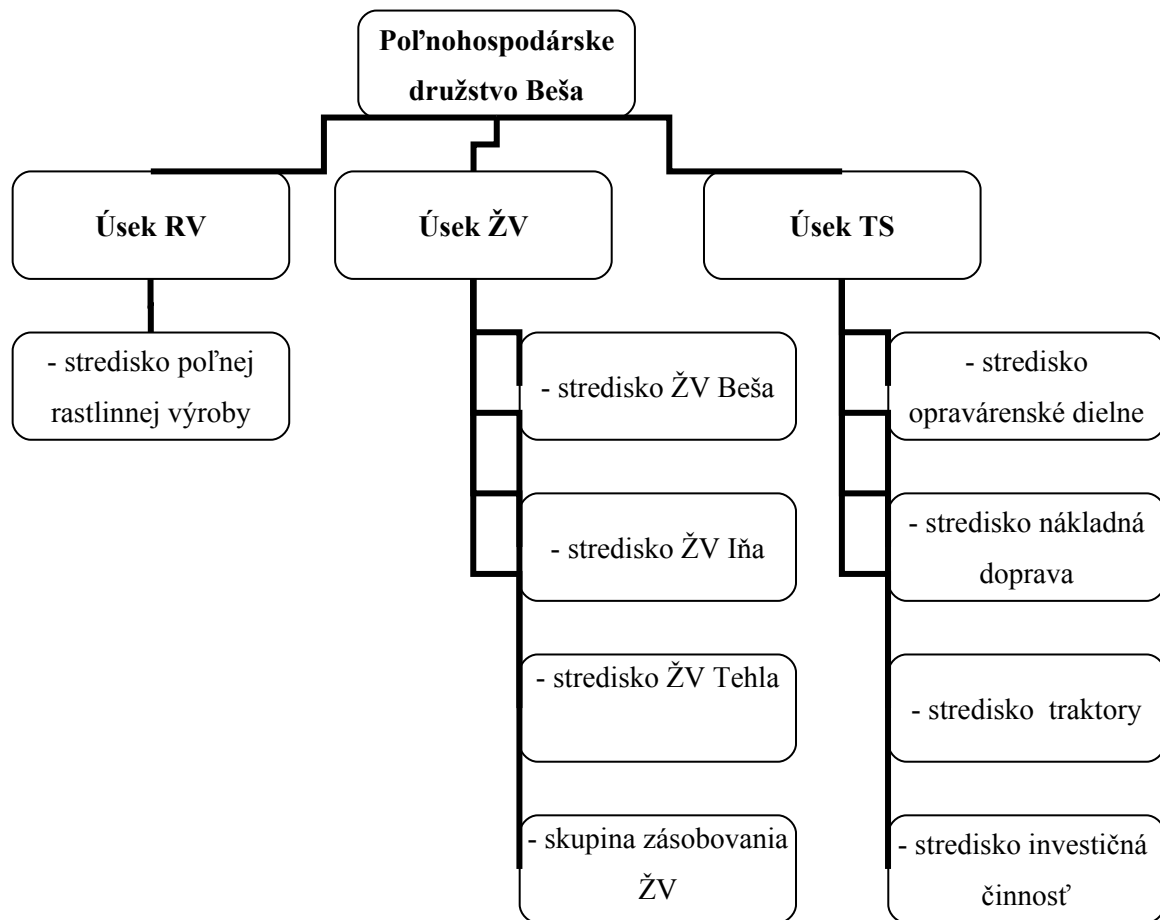
14. PAŠKA, Ľubomír. 2004. *Manažment výroby*. 3. vyd. Nitra: SPU, 2004. 19-25, 62 s. ISBN 80-8069-374-9.
15. PAŠKA, Ľubomír. 1991. *Organizácia poľnohospodárskej výroby*. 1. vyd. Nitra: VŠP, 1991. 3-4 s. ISBN 80-7137-012-6.
16. SLABÝ, Alojz a kol. 1984. *Ekonomika a organizácia poľnohospodárstva*. 1. vyd. Bratislava: PRÍRODA, 1984. 20 s.
17. SOLÁROVÁ, Denisa. 2002. Hodnotenie majetkovej, finančnej a výnosovej situácie vo vybranom podnikateľskom subjekte: Diplomová práca. Nitra: SPU, 2002. 28-31 s.
18. SZABO, Ľuboslav. 2006. Efektívnosť výrobných faktorov v slovenskom poľnohospodárstve a jeho integrácia do Európskej únie. In *Ekonomický časopis*, roč. 54, 2006, č. 2, s. 154-167.
19. ŠÚBERTOVÁ, Elena - TRSTĀNSKÁ, Alena. 1998. *Družstevné podnikanie*. 1. vyd. Bratislava: EKONÓM, 1998. 115-119 s. ISBN 80-225-0905-1.
20. ZALAI, Karol a kol. 1996. *Finančno-ekonomická analýza podniku*. 1. vyd. Bratislava: EKONÓM, 1996. 15-21 s. ISBN 80-225-0763-6.
21. ZOBORSKÝ, Ivan, Mojmír. 2006. *Ekonomika poľnohospodárstva*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2006. 99, 227-234 s. ISBN 80-8069-758-2.

PRÍLOHY

ZOZNAM PRÍLOH

1. Výrobno-organizačná štruktúra PD Beša
2. Zastúpenie plodín na ornej pôde v rokoch 2006 – 2008 v %

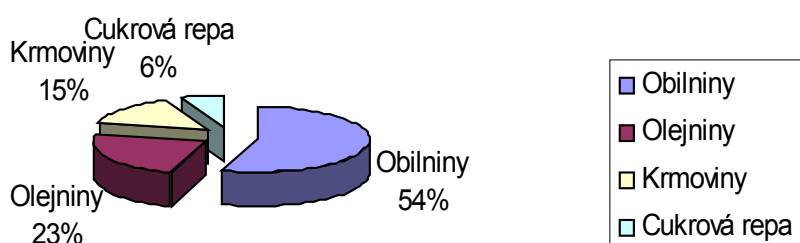
Výrobno-organizačná štruktúra PD Beša

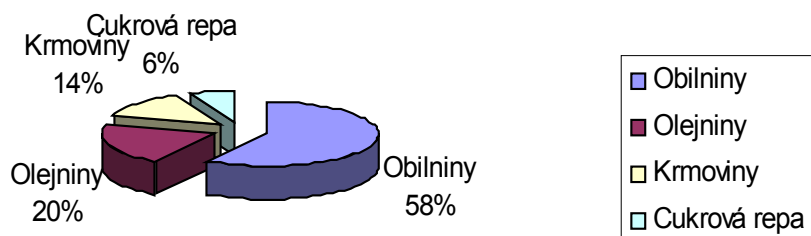
Zastúpenie plodín na ornej pôde v rokoch 2006 – 2008 v %

Ukazovateľ	Zberová plocha v ha			Zastúpenie na o. p. v %		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Obilniny	1080,2	1153,03	1166,63	54	58	59
Olejníny	461,7	407,77	479,47	23	20	24
Krmoviny	301,1	271,04	303,92	15	14	15
Cukrová repa	118,3	127,57	0	6	6	0
Orná pôda v ha	2002,4	2000,5	1990,1	100	100	100

Zastúpenie plodín na o. p. v r. 2006

Zastúpenie plodín na o. p. v r. 2007

Zastúpenie plodín na o. p. v r. 2008

